

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 51.

Onsdagen den 4 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 27 nästlidne april förda protokoll.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden n:is 9 och 11.

§ 3.

Efter föredragning häruppå af statsutskottets memorial n:o 97, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående gjord framställning om fortsättning af norra stambanan till riksgränsen mot Finland m. m., blef den i berörda memorial föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 4.

Vidare föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 98, 99, 100, 101, 102 och 103, Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 47 och Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 48.

§ 5.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 89, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde hufvudtiteln gjorda framställning om anslag till handelsstipendier.

§ 6.

Fortsattes den från gårdagens sammanträde uppskjutna handläggningen rörande särskilda utskottets n:o 1 utlåtande, n:o 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt lönereglering för de vid dem anställda lärare

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk.
m. m.*

Om ändrad äfvensom i anledning af inom Riksdagen väckta motioner i dithörande anordning af rikets ämnen; och föredrogs därvid till en början allmänna läroverk.

m. m.
(Forts.)

Punkten 4:o).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att medgifva, att de femklassiga läroverken i Arboga, Norrtälje, Piteå och Vadstena, de treklassiga läroverken i Alingsås, Askersund, Falköping, Filipstad, Sala, Skellefteå, Strömstad, Trelleborg, Åmål, Ängelholm och Ornsköldsvik samt de tvåklassiga pedagogierna i Köping och Södertälje ombildades till sexklassiga samskolor, under förutsättning att vederbörande kommun åtog sig ej blott att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor utan äfven att till statsverket årligen inbetala ett belopp, motsvarande en tredjedel af den vid samskolan anställda lärarepersonalens begynnelselöner;

att det femklassiga läroverket i Haparanda ombildades till sexklassig af staten bekostad samskola, under förutsättning att kommunen åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor;

att, därest kommunalstyrelsen i något af de i näst föregående två moment nämnda samhällen icke före den 1 juli 1906 förklarar sig villig att ingå på de af staten erbjudna villkoren, läroverket i sådant samhälle indroges;

att kommunalstyrelse i samhälle, hvars läroverk ombildats till samskola med kommunalt bidrag, ägde att af lärjungarna i samskolan upptaga terminsafgifter, dock ej till högre belopp eller under strängare villkor för befrielse, än som stadgades rörande de afgifter, som af realskolornas lärjungar erlades till statsverket;

att vid samskola, förutom rektor, tre adjunkter och öfningslärarepersonal, anställdes en första lärarinna och två ämneslärarinnor;

att samskola ställdes under inseeend af en lokal styrelse med den befogenhet och de åligganden, som af Kungl. Maj:t bestämdes, skolande denna styrelse utgöras af en af eforus för en tid af fyra år utsedd ordförande, samskolans rektor och första lärarinna samt två af kommunalstyrelsen för fyra år utsedda ledamöter eller, därest landstinget bidroge till skolans underhåll, en af kommunalstyrelsen och en af landstinget för samma tid utsedd ledamot.

I anledning häraf hade följande yrkanden gjorts:

af herr *P. O. Lundell* (motion n:o 196 i Andra Kammaren):

att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts förslag att ombilda vissa 5- och 3-klassiga läroverk samt 2-klassiga pedagogier till 6-klassiga samskolor;

af herrar *F. Berg* i Stockholm och *E. Hammarlund* (motion n:o 232 i Andra Kammaren):

att Riksdagen, under förutsättning af realskolexamens förläggande till femte läroverksklassen, måtte medgifva,

att de femklassiga läroverken i Arboga, Norrtälje, Piteå och Vadstena, de treklassiga läroverken i Alingsås, Askersund, Falköping,

Filipstad, Sala, Skellefteå, Strömstad, Trelleborg, Åmål, Ängelholm och Örnsköldsvik samt de tvåklassiga pedagogierna i Köping och Södertälje antingen efter vederbörande kommunalstyrelses val, ombildades till femklassiga samskolor, under förutsättning att vederbörande kommun åtog sig ej blott att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor utan äfven att till statsverket årligen inbetala ett belopp, motsvarande en tredjedel af den vid samskolan anställda lärarepersonalens begynnelselöner, eller ock behålla det antal af staten bekostade lärarebefattningar, hvarmed de nu vore utrustade, under villkor att de genom bidrag från vederbörande kommun sattes i stånd att förbereda sina lärjungar till afläggande af realskolexamen samt att kommunen åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor; samt

att, därest kommunalstyrelsen i något af nämnda samhällen icke före den 1 juli 1906 förklarar sig villig att ingå på de af staten erbjudna villkoren, läroverket i sådant samhälle indroges;

af herr *O. N. Olsson* i Heden (motion n:o 205 i Andra Kam-maren):

att Riksdagen, med ändring af Kungl. Maj:ts proposition n:o 50, måtte besluta att kommun, som före den 1 juli 1906 inkomme med framställning om erhållande af samskola och därför visade giltiga skäl, måtte därpå komma i åtnjutande under de villkor, som Riksdagen för sådana kommuner kunde besluta;

af herr *C. Vahlquist*, (motion n:o 221 i Andra Kam-maren):

att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts framställning om ombildandet af Vadstena 5-klassiga allmänna läroverk till 6-klassig samskola, ville besluta, att samma läroverk, i likhet med flera andra föreslagna, måtte ombildas till 6-klassig realskola;

af herrar *G. Ekdahl* och *O. V. Lundberg* (motion n:o 50 i Första Kam-maren):

att Riksdagen med afslag å Kungl. Maj:ts framställning, att det treklassiga läroverket i Sala och den tvåklassiga pedagogien i Södertälje måtte ombildas till sexklassiga samskolor, måtte besluta, att samma läroverk och pedagogi skulle ombildas till realskolor;

af herr *K. E. von Geijer* (motion n:o 198 i Andra Kam-maren):

att Riksdagen ville, under förutsättning att kungl. propositionen i denna del i öfrigt antoges, besluta, att i Trelleborg skulle inrättas en realskola för endast gossar;

af herr *L. K. Brock m. fl.* (motion n:o 192 i Andra Kam-maren):

att Riksdagen behagade besluta, att hvad som kunde blifva bestämmt i fråga om terminsavgifters erläggande vid realskolorna till statsverket samt i fråga om befrielse från eller nedsättning i desamma jämväl skulle gälla i fråga om samskolorna, samt att staten bekostade samskolorna mot skyldighet för vederbörande kommun att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor, äfvensom, därest sådant villkor ansåges nödigt, att garantera staten en inkomst utaf terminsavgifterna af 4,000 kronor; samt

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts)

af herr *L. K. Brock m. fl.* (motion n:o 234 i Andra Kammaren):
att Riksdagen ville besluta, att de kommuner, hvilkas läroverk
enligt ett Riksdagens blifvande beslut skulle komma att ombildas till
samskolor, skulle, därest de hellre sådant önskade, kunna få full-
ständig realskola för gossar emot det att de vidkändes det tillskott,
som utöfver statsverkets kostnader för samskolan kunde erfordras för
realskolan.

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen, med afslag å herr Lundells motion och herr
Brocks m. fl. motion n:o 234, i hvad de rörde läroverket i Vadstena,
samt å herr Vahlquists motion, måtte med anledning af Kungl. Maj:ts
proposition samt herr Brocks m. fl. motion n:o 192 besluta, att det
femklassiga läroverket i Vadstena ombildades till sexklassig sam-
skola, under förutsättning att kommunen åtog sig ej blott att till-
handabålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyres-
ersättning åt rektor utan äfven att till statsverket årligen inbetala
ett belopp, motsvarande en fjärdedel af den vid samskolan anställda,
nedan angifna lärarepersonalens begynnelselöner;

b) att Riksdagen, med afslag å herr Lundells motion och herr
Brocks m. fl. motion n:o 234 i hvad de rörde läroverket i Sala och
pedagogien i Södertälje, samt å herrar Ekdahls och Lundbergs motion,
måtte med anledning af Kungl. Maj:ts proposition samt herr Brocks
m. fl. motion n:o 192 besluta, att det treklassiga läroverket i Sala
och den tvåklassiga pedagogien i Södertälje ombildades till sex-
klassiga samskolor under den i mom. a) angifna förutsättning;

c) att Riksdagen, med afslag å herr Lundells motion och herr
Brocks m. fl. motion n:o 234, i hvad de rörde läroverket i Trelleborg,
samt å herr von Geijers motion, måtte med anledning af Kungl.
Maj:ts proposition samt herr Brocks m. fl. motion n:o 192 besluta, att
det treklassiga läroverket i Trelleborg ombildades till sexklassig sam-
skola under den i mom. a) angifna förutsättning;

d) att Riksdagen, med afslag å herr Lundells motion och herr
Brocks m. fl. motion n:o 234, i hvad de rörde i detta moment an-
gifna läroverk, måtte med anledning af Kungl. Maj:ts proposition
samt herr Brocks m. fl. motion n:o 192 besluta, att de femklassiga
läroverken i Arboga, Norrtälje och Piteå, de treklassiga läroverken i
Ålingsås, Askersund, Falköping, Filipstad, Skellefteå, Strömstad, Åmål,
Ängelholm och Ornsköldsvik samt den tvåklassiga pedagogien i
Köping ombildades till sexklassiga samskolor under den i mom. a)
angifna förutsättning;

e) att Riksdagen med afslag å herr Lundells motion, i hvad den
rörde läroverket i Haparanda, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att
det femklassiga läroverket i Haparanda ombildades till sexklassig
af staten bekostad samskola, under förutsättning att kommunen åtog
sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad
eller hyresersättning åt rektor;

f) att Riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag,
att, därest kommunalstyrelsen i något af de i de föregående mo-

menten nämnda samhällen icke före den 1 juli 1906 förklarar sig villig att ingå på de af staten erbjudna villkoren, läroverket i sådant samhälle indroges;

att kommunalstyrelse i samhälle, hvars läroverk ombildats till samskola med kommunalt bidrag, ägde att af lärjungarna i samskolan upptaga terminsavgifter, dock ej till högre belopp eller under strängare villkor för befrielse, än som stadgades rörande de avgifter, som af realskolornas lärjungar erlades till statsverket;

att vid samskola, förutom rektor, tre adjunkter och öfningslärarepersonal, anställdes en första lärarinna och två ämneslärarinnor;

att samskola ställdes under inseende af en lokal styrelse med den befogenhet och de åligganden, som af Kungl. Maj:t bestämdes, skolande denna styrelse utgöras af en af eforus för en tid af fyra år utsedd ordförande, samskolans rektor och första lärarinna samt två af kommunalstyrelsen för fyra år utsedda ledamöter eller, därest landstinget bidroge till skolans underhåll, en af kommunalstyrelsen och en af landstinget för samma tid utsedd ledamot;

g) att herr Olssons i Heden motion, för såvidt den rörde de i afdelning II afhandlade frågor, icke måtte af Riksdagen bifallas;

b) att herrar Bergs i Stockholm och Hammarlunds motion, i hvad den rörde förevarande punkt, måtte anses besvarad genom utskottets hemställan i punkt 1:o).

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herr *Berg* i Stockholm, som hemställt om bifall till den af honom och herr Hammarlund afgifna motionen n:o 232, i hvad den under förevarande punkt vore föremål för behandling;

vid mom. a):

af herr *Vahlquist*, med hvilken herrar *Lundberg*, *Dahn* och *Redelius* instämt, och som föreslagit, att hans motion om Vadstena läroverks ombildning till sexklassig realskola för gossar måtte af Riksdagen bifallas;

af greve *Klingspor*, som föreslagit, att Vadstena läroverk måtte ombildas till sexklassig realskola för gossar;

vid mom. a)–d):

af herrar *Almgren*, *Berlin*, greve *Klingspor*, *Berg* och *Lovén*, hvilka yrkat afslag å utskottets förslag och bifall till Kungl. Maj:ts proposition angående storleken af det bidrag, kommunerna skulle erlägga till bestridande af lärarnes löner vid samskolorna;

vid mom. b):

af herr *Lundberg*, hvilken, med instämmande af herrar *Nyström*, *Persson* i Arboga, *Dahn* och *Vahlquist*, föreslagit, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts framställning, att det treklassiga läroverket i Sala och den tvåklassiga pedagogien i Södertälje måtte ombildas till samskolor, måtte besluta, att samma läroverk och pedagogi måtte utvidgas till af staten bekostade realskolor för gossar;

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)

vid mom. c):

af herr *Dahn*, med hvilken herrar *Lundberg*, *Fersson* i Arboga och *Vahlquist* instämt, och som hemställt, att Riksdagen ville, med afslag å propositionen i denna del, besluta, att i Trelleborg skulle inrättas en realskola för gossar.

Sedan utskottets under mom. a) gjorda hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Vahlquist*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom af utskottsbetänkandet framgår, har jag i denna punkt icke kunnat dela utskottets uppfattning beträffande ombildningen af Vadstena läroverk till en samskola, och jag har mot denna ombildning af läroverket till en samskola afgifvit en reservation, hvilken blifvit understödd af tre andra ledamöter i det särskilda utskottet.

Jag inser mycket väl, att då det gäller en omorganisation af de allmänna läroverken i den omfattning, som här föreligger, och särskildt då det gäller en ombildning och indragning af dem, det skall vara mycket svårt att tillmötesgå alla de kraf, som från olika håll framställas. Det är emellertid helt naturligt, att äfven om man söker tillgodose alla kraf, så långt möjligt är, man dock i ett eller annat afseende kan begå ett misstag. Ett sådant anser jag hafva blifvit begånget därigenom att det icke föreslagits, att Vadstena läroverk skulle ombildas till en sexklassig af staten underhållen realskola.

Grunden för ombildningen till realskola har man bestämt särskildt med afseende på lärjungeantalet vid de offentliga läroverken, och läroverkskommittén har föreslagit, att de läroverk, som hafva eller synas kunna påräkna ett lärjungeantal af 100 lärjungar i fem klasser, borde ombildas till realskola. Mot detta kommitténs förslag reserverade sig kommitténs ordförande och en af dess ledamöter och föreslogo, att minimisiffran i stället skulle sättas till 75, så att alla läroverk med detta lärjungeantal skulle ombildas till sexklassiga realskolor. Denna reservanternas mening har, såsom af Kungl. Maj:ts proposition framgår, äfven blifvit af Kungl. Maj:ts godkänd och ledt därtill, att ytterligare 6 läroverk blifvit på denna grund föreslagna till ombildning till realskolor. Då gränsen enligt reservanternas förslag blifvit satt till 75 och Vadstena läroverk för närvarande äger ett lärjungeantal af 74, så att det såhunda står alldeles intill gränsen af den minimisiffran som reservanterna tänkt sig, är det naturligt, att det skall kännas svårt för läroverket att icke komma i åtnjutande af de stora förmåner, som en ombildning till realskola medför, utan att läroverket i stället skall tvingas att öfvergå till samskola.

Skälen därtill äro flera. Ingen kan väl neka, att särskolan i och för sig är en bättre skolform än samskolan. Detta antagande vinner, så vidt jag kan inse, äfven stöd i läroverkskommitténs betänkande, som visserligen framhåller, att någon fara icke föreligger genom införande af samskola, men kommittén anser det oaktadt, att den icke eller åtminstone sannolikt icke framkommit med ett sådant förslag i så stor omfattning som skett, om icke de ekonomiska skälen tvingat kommittén därtill. Det är således hufvudsakligast af eko-

nomiska skäl, som läroverkskommittén framställt sitt förslag till samskolor i den stora omfattning, hvori det föreligger. Emellertid har Vadstena stad under sekler haft en högre goss-skola, och det är naturligt, att samhället önskar, att denna skola måtte få finnas kvar och utvecklas.

Vidare är det ett annat skäl hvarför samhället helt naturligt önskar, att en realskola måtte komma till stånd. Samskolan medför, såsom vi se af betänkandet, rätt stora ytterligare uppoffringar från kommunernas sida. Och det gäller här icke blott det förutsatta bidraget från kommunen i form af kontant utgående penningesumma, utan det gäller också bekostande af lokal för läroverket. Läroverks-huset i Vadstena är icke mer än omkring 25 år gammalt, i godt stånd och lämpar sig synnerligen väl för en sexklassig realskola. Men måste det bli en sexklassig samskola, ställa sig förhållandena något annorlunda. Detta förutsätter ovillkorligen antingen tillbyggnad eller nybyggnad. Ty det behöfs större lokaler på grund af de ändrade förhållanden, under hvilka skolan såsom samskola skulle komma att verka. Detta medför ju också helt naturligt ganska stora utgifter för samhället, och dessa äro desto mer kännbara, som småstäderna i allmänhet redan äro tungt belastade med skatter; deras invånare äro särskildt utsatta för dryga skatter.

Vidare vill jag framhålla, att om en sådan realskola skulle komma till stånd, vore det alldeles visst, att den inom några få år skulle springa upp beträffande lärjungeantalet till den siffra, som kommittén och Kungl. Maj:t förutsatt. Ty enligt mitt förmenande kommer realskolan att få ett ökad antal inträdessökande och detta särskildt på grund af den utsträckta kompetens, som realskolexamen är afsedd att medföra.

Därjämte ville jag framhålla, att de högre läroverken i Östergötland, såväl Linköpings som Norrköpings, äro, såsom jag också i min reservation framhållit, öfverfyllda af lärjungar, och de hafva svårt att taga emot flera, än som för närvarande finnas där. Detta är ju också ett berättigadt skäl till att denna realskola måtte komma till stånd.

Slutligen vill jag också framhålla, att äfven om denna realskola skulle komma till stånd, skulle förhållandet mellan folkmängd och lärareplatser inom Linköpings stift dock icke blifva gynsamare än förhållandet inom sex andra stift, som det i detta fall skulle stå framför. Detta har också framhållits i bilagan 9 till läroverkskommitténs betänkande.

Till slut skall jag be att få läsa upp några få rader, som i går stodo i en af provinsens större tidningar, i hvilken det heter — redaktionen har förut talat om ombildning och indragning af läroverken —: »Vi skola därför icke bli vidlyftiga i denna sak, men öppet må det vara sagt att Östergötland har minst af alla skäl till någon entusiasm öfver Kungl. Maj:ts och läroverksutskottets förslag i denna del. Det stora och folkrika Östergötland får ha sina två fullständiga läroverk — dem har man ej kunnat röra vid, efter de höra till landets största — men därmed är det också slut. De bästa skäl ha annars framdragits för att Vadstena läroverk ombildats till

*(Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.*

(Forts.)

Om ändrad anordning af rikets allmänna läroverk m. m. en af staten uppehållen sexklassig realskola. Lärjungeantalet uppgår nu till ett 70-tal; ombildadt till realskola skulle läroverket, beläget i en af Sveriges rikaste bygder, säkerligen hastigt fått ett mycket ökad lärjungeantal.»

(Forts.) Jag vill därjämte påminna om att den delen af Östergötland, där Vadstena är beläget, är en af Östergötlands folkrikaste och bördigaste trakter med städerna Skeninge och Motala och så folkrika samhällen som Boxholm, Motala verkstad och Odeshög. Det synes mig därför finnas fullgiltiga skäl för att läroverket får vara kvar i form af realskola för gossar. Detta är enligt mitt förmenande behöfligt såväl för den ort, där läroverket är beläget, som för länet och stiftet i dess helhet.

Herr talman, på de skäl, som jag sålunda framhållit, ber jag att få yrka bifall till min reservation, nämligen att Vadstena femklassiga läroverk måtte ombildas till sexklassig realskola för gossar.

Öfverläggningen i detta ämne var härmed slutad. Herr talman framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herr Vahlquist vid förevarande moment afgifna reservationen; och fann herr talman den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Vahlquist begärde likväl votering, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första särskilda utskottets hemställan i punkten 4:o) mom. a) af utskottets förevarande utlåtande n:o 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Vahlquist vid detta moment afgifna reservationen.

Omröstningen utföll med 150 ja mot 40 nej; hvadan Kammarken alltså bifallit utskottets hemställan.

Efter föredragning af *mom. b)* anförde

Herr Persson i Arboga: Herr talman, mina herrar! Såsom kammarens ledamöter behagade finna af särskilda utskottets betänkande, har jag instämt i den reservation, som inom utskottet afgifvits i denna punkt af herr Lundberg med instämmande utom af mig af herrar Nyström, Dahn och Vahlquist, i hvilken reservation hemställes om bifall till den af herrar Ekdahl och Lundberg väckta motionen, eller att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts fram-

ställning, att det treklassiga läroverket i Sala och den tvåklassiga pedagogien i Södertälje måtte ombildas till samskolor, ville besluta, att nämnda läroverk och pedagogi måtte utvidgas till af staten bestodade realskolor för gossar.

Efter den utgång, som denna fråga redan fått inom Första Kammaren, och den utgång, som frågan angående Vadstena läroverks utvigning till en realskola för gossar nu fått inom denna Kammare, inser jag mycket väl, att det icke finnes den ringaste utsikt till framgång för den ifrågavarande motionen. Jag ämnar icke heller göra något yrkande därom, utan anhåller endast att få till protokollet anförda de hufvudsakliga skäl, som förmått mig att instämma i reservationen. Det förnämsta af dessa skäl är det uttalande, som i statsrådsprotokollet gjorts af statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, i hvilket han medgifver, att ombildning af ett läroverk till samskola för att kanske omedelbart efter ombildningens fullständiga genomförande återgå till särskola blir förenad med många och afsevärda olägenheter, och att således försiktigheten bjuder, att man i tvifvelaktiga fall undviker möjligheten af en sådan omgång. Nu synes det mig vara i herrar Ekdahls och Lundbergs motion på ett synnerligen öfvertygande sätt ådagalagdt, att läroverken i de två ifrågavarande städerna just befinna sig i ett sådant läge, att man med tämligen stor visshet kan förutse att, om dessa läroverk nu ombildas till samskolor, det icke kan dröja synnerligen länge, förr än folkmängdsförhållandena i dessa städer och frekvensen vid därvarande läroverk nödvändiggöra en ytterligare ombildning till sexklassig realskola för gossar. Att detta måste vara förenadt med många svårigheter och kostnader icke endast för vederbörande kommuner utan äfven för statsverket, behöfver jag nu icke närmare utveckla. Det ligger i sakens natur.

Ett annat skäl, som för mig varit bestämmande, är det att, när man går att anställa försök med en helt och hållet ny skolförhållning, försök hvilkas utgång måste medgifvas vara mer än tvifvelaktig, största möjliga försiktighet bör iakttagas äfven i det hänseendet, att försöken icke anställas i alltför stor utsträckning. Ser jag nu särskildt på förhållandet i Sala, så skulle läroverket i denna stad genom ombildning till samskola blifva den tredje samskolan i Västmanlands län, och det är ju, mina herrar, att göra väl många läroverk inom ett och samma län till försöksobjekt i detta hänseende. Anordnandet af samskolor har ganska allmänt betecknats såsom ett försök, och det har till och med af en motionär i frågan betecknats såsom ett riskabelt försök. För min del hyser jag visserligen icke så stor farhåga för detta försök, ty jag är i princip en öfvertygad anhängare af samskoleidéen, men jag kan icke göra mig blind för det förhållandet, att försöket i alla fall är förenadt med många och rätt betydande vanskligheter. Att nu inom ett och samma län af icke större areal än Västmanlands län försök i denna riktning skola anställas vid icke mindre än tre läroverk, synes mig vara väl mycket af det goda, om det nu är något godt, hvilket af de respektive städernas invånare alldeles bestämdt betviflas. Det synes mig vara för mycket för detta län. Det hade varit önskligt, om åtminstone

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.*
(Forts.)

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.*
(Forts.)

ett af de tre ifrågavarande läroverken hade kunnat ombildas till en realskola för gossar, på det att äfven denna läroverkstyp måtte hafva kommit till stånd inom detta län. Nu ställer sig verkligen saken så, att Västmanlands län icke får ett enda realläroverk för gossar. Men måhända kan det anses innebära ett förtroende särskildt för detta län, att dess lärarepersonal skulle anses vara alldeles särskildt kvalificerad för att fylla de svåra och mycket ansvarsfulla uppgifter, som kommer att äligga särskildt lärarepersonalen vid en samskola. Det är ju ett förtroende, som i viss mån kan anses vara hedrande för lärarepersonalen vid dessa läroverk, men det är å andra sidan ett förtroende, som icke kan undgå att hos oss framkalla en viss oro, i synnerhet i betraktande af det stora ansvar, som därmed är förenadt.

Efter framhållandet af dessa två hufvudsakliga skäl skall jag icke vidare taga kammarens uppmärksamhet i anspråk. Jag har icke något yrkande att framställa.

Herr Persson i Stallerbult: Herr talman! Kungl. Maj:t har efter vissa bestämda grunder föreslagit inrättandet af realskolor i vissa städer och samskolor i andra städer, och då dessa grunder äro tillämpliga på de städer, som finnas angifna i mom. b, så har Kungl. Maj:t äfven följt samma princip i fråga om dem.

Det kan ju icke förnekas, att skolorna i dessa båda städer skulle genom den föreslagna förändringen blifva betydligt förbättrade. I Sala finnes för närvarande endast ett treklassigt läroverk, men kommunen har därjämte på egen bekostnad inrättat två klasser, en fjärde och en femte, och i denna skola meddelas undervisning af en rektor, två kolleger och två extra lärare. I Södertälje finns det endast en tvåklassig pedagogi, och där består lärarepersonalen, underhållen af staten, utaf endast en rektor och en kollega. Dessutom underhålls tre klasser af staden, nämligen tredje, fjärde och femte klasserna, i hvilka undervisningen meddelas af tre extra lärare. Om nu i enlighet med det af Riksdagen nu antagna förslaget samskolor skulle inrättas i de nämnda städerna, komme undervisningen att vid dessa skolor bestridas af sju lärare, nämligen en rektor, tre adjunkter, en första lärarinna och två lärarinnor. Men i sådant fall kommer väl också undervisningen i dessa skolor att blifva betydligt bättre än den förutvarande undervisningen. Jag kan åtminstone för min del icke finna annat.

Den ekonomiska frågan kan härvidlag ej spela så stor roll, sedan Riksdagen i öfverensstämmelse med utskottets hemställan beslutat sänka kommunernas bidrag till dessa skolor, förut en tredjedel af lärarepersonalens begynnelselöner, till en fjärdedel däraf. Därtill kommer, att kommunerna äga rätt att uppbära terminsafgifter samt att de särskilda flickskolorna blifva obehöfliga, då samskolan skall omfatta äfven undervisning af flickor. Den ekonomiska frågan torde alltså vara af så godt som ingen betydelse för de ifrågavarande städerna, i all synnerhet om man tager hänsyn till den folkmängd och skatteförmåga, som de hafva. Jag har visserligen inom utskottet varit af den meningen, att Kungl. Maj:ts förslag i fråga om kommu-

nernas bidrag till dessa skolor borde antagas, d. v. s. att dessa bidrag skulle utgöra en tredjedel af lärarepersonalens begynnelselöner, men då nu kammaren redan beslutat, att dessa bidrag skola utgöra blott en fjärdedel af lärarnes begynnelselöner, skall jag icke göra något särskildt yrkande, utan ber endast att få instämma i hvad utskottet här föreslagit.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

I fråga om *mom. c)*, som härefter föredrogs, yttrade:

Herr von Geijer: Herr talman, mina herrar! Jag anser visserligen, i likhet med hvad herr Persson från Arboga beträffande den till förmån för Sala och Södertälje väckta, af honom förordade motion anført eller att min motion efter den utgång, som voteringen i *mom. a)* af denna punkt för en stund sedan fick, ej skall vinna bifall; men jag har likväl begärt ordet dels för att uttrycka ett beklagande af denna omständighet, dels ock för att till den kraft och verkan det för framtiden kan hafva uttala några ord angående den i min motion berörda frågan. Det är nämligen min bestämda öfvertygelse, att från den plats, som jag har äran att intaga i denna kammare, kommer inom jämförelsevis kort tid att framställas yrkanden i samma riktning, som jag gjort i min motion.

Det är gifvet, att när det gäller uppdelning af skolan i läroverk, realskola och samskola för gossar och flickor, måste vederbörande söka finna en generell regel, äfven om denna blir i mer eller mindre mån mekanisk. Man har nu här valt lärjungeantalet som grund för delningen, och däremot har jag ingenting att invända. Men vederbörande ha å andra sidan icke kunnat undgå att erkänna, att äfven andra synpunkter än den nu angifna ha kraf på beaktande. Departementschefen har också som sin mening härvidlag uttalat — och denna hans mening har biträdts af Kungl. Maj:t — att till realskolor för gossar borde ombildas de läroverk, som synas kunna påräkna minst 100 lärjungar i fem klasser och som alltså, under förutsättning af ett motsvarande antal lärjungar i sju klassen, efter ombildningen skulle räkna minst 120 lärjungar, de, om hvilka kunde antagas, att samskoleformen ej för någon längre tid kunde äga bestånd, samt de, som vore belägna i samhällen, som voro stadda i snabb utveckling. Jag anser för min del, att läroverket i Trelleborg fyller alla dessa fordringar. Till läroverkskommitténs förfogande har stått en statistik öfver lärjungeantalet vid rikets olika läroverk för 10-årsperioden 1891—1900. Denna statistik visar hvad Trelleborgs läroverk angår en mycket låg siffra, nämligen ett lärjungeantal under nämnda år af i medeltal endast 37,9. Jag anser emellertid, att denna statistik i detta sammanhang är vilseledande. Midten af 1890-talet utgör för Trelleborgs samhälle en epok. Från den tidpunkten har staden sedermera gått hastigt framåt, och nätt den utveckling, som den nu kan berömma sig af. Stadens läroverk hade vid den tidpunkt, som jag nyss nämnde, gått ned så sensenligt, att dess lärjungeantal endast utgjorde 28. Vederbörande inom staden funno sig då föranlättna att vidtaga åtgärder till upphjälpande

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.*
(Forts.)

af berörda missförhållande, och inrättades i anledning häraf först en fjärde och sedermera äfven en femte klass i läroverket, med hvilket antal klasser läroverket sedan arbetat. Därför ökades lärjungeantalet inom läroverket snabbt, hvilket ock framgår af statistiken i detta afseende. Jag skall icke trötta kammaren med att anföra många siffror, utan skall endast nämna ett par för att visa, huru stor denna ökning varit. Efter att år 1897 hafva visat så låg siffra, som jag nyss nämnde, utgjorde lärjungeantalet vid Trelleborgs läroverk — jag håller mig endast till höstterminerna — år 1898 42 stycken, år 1899 63, år 1900 76, år 1901 71, år 1902 71 och år 1903 81, och visar läroverket i år siffran 83. Häraf framgår tydligt, att lärjungeantalet vid läroverket är i konstant tillväxt och så stor, att den tidpunkten icke kan vara långt borta, då läroverket kan påräkna i sina fem klasser minst 100 lärjungar.

Vidare vill jag framhålla, att det är min öfvertygelse, att de nu anförda siffrorna skulle ha varit betydligt högre, därest läroverket arbetat under normala förhållanden. Så har icke varit fallet. Såsom herrarne hafva sig bekant, beslutades på sin tid, år 1882, att vid de treklassiga läroverken och pedagogierna inom riket de ordinarie lärarebefattningar, som därefter blefve lediga, icke skulle ånyo besättas med ordinarie innehafvare, utan tjänsten uppehållas på förordnande. Detta har haft till följd, att, hvad Trelleborgs läroverk angår, under de sista 10 åren icke mer än en enda lärare varit ordinarie, nämligen rektor, och denne har dessutom under en följd af icke mindre än sex år af allmänt uppdrag varit förhindrad att under vårterminen sköta sin tjänst, hvilken då äfven den blifvit uppehållen på förordnande. På grund häraf och äfven på grund af andra omständigheter har det varit en ständigt växling af lärarekrafter vid Trelleborgs läroverk. Dit hafva skickats mestadels unga män utan pedagogisk erfarenhet, många utan att hafva genomgått profärskurs, och jag öfverdrifver icke, då jag säger, att på några få undantag när har ingen lärare stannat vid läroverket mer än en, högst två terminer. Under sådana förhållanden har det naturligtvis icke varit möjligt, att något förtroende för läroverket kunnat vinnas, och det är heller icke att undra öfver att folk dragit sig för att skicka dit sina barn. Det är vidare en annan omständighet, som gjort, att lärjungeantalet vid läroverket hållit sig så lågt, som nu varit fallet. När man nämligen i Trelleborg beslöt sig för att tillöka läroverket med en fjärde och en femte klass, fann man sig på samma gång föranlåten att af föräldrar eller målsmän för pojkar begära en årsafgift för hvarje lärjunge, och denna årsafgift sattes jämförelsevis högt; den varierar mellan 75 och 100 kronor. Jag anser mig sålunda kunna påstå, att jag visat, att Trelleborgs läroverk *synes kunna påräkna minst 100 lärjungar i fem klasser.*

Departementschefen framhöll vidare i sitt anförande till statsrådsprotokollet den synpunkten, att de läroverk borde ombildas till realskolor, om hvilka kunde förutsättas, att samskoleformen ej för någon längre tid skulle blifva bestående. Denna synpunkt sammanhänger gifvetvis ganska nära med och är beroende af om det först framställda villkoret uppfylles. Härvidlag torde äfven flickskolorna som

sådana hafva ett visst inflytande. Trelleborgs flickskola visar för närvarande ett lärjungantal af 62 stycken, häre icke inberäknade förberedande klassens elever. Men äfven dessa siffror skulle liksom siffrorna för läroverket ha varit betydligt mycket högre, därest flickskolan arbetat under normala förhållanden. Staden har länge varit betänkt på att reorganisera jämväl denna skola, men har icke ansett sig kunna göra detta förr än den väntade stora skolreformen vunnit sin slutliga lösning, då gifvetvis densamma måste kunna påräknas skola hafva inflytande äfven på flickskolornas ordnande.

Slutligen yttrade departementschefen i sitt anförande till statsrådsprotokollet — och detta hans uttalande anser jag i detta sammanhang vara det viktigaste — att de läroverk borde ombildas till realskolor för gossar, som äro belägna i samhällen, som synas stadda i mycket snabb utveckling. Jag vågar utan tvekan påstå, att om detta öfver hufvud kan sägas om något samhälle i vårt land, är det om Trelleborgs stad. I vanligaste fall brukar man, när man gör ett sådant påstående, till stöd för detsamma åberopa folkökningen. Så ha här äfven målsmännen för Sala och Södertälje gjort, och man kan säga, att så har äfven Kungl. Maj:t i viss mån gjort med afseende å Oskarshamn. Trelleborg visar visserligen i detta hänseende en jämförelsevis blygsam siffra. Staden hade den 31 december 1903 ej mer än 3,174 invånare. Men detta beror på särskilda förhållanden. Trelleborg fick sina svenska stadsrättigheter år 1867. Hvad som då kunde hafva föranlett vederbörande att på sätt som skedde begära så ringa utmål för staden, är svårt att afgöra. Samhället var redan då bebyggt långt utom det område, som sedermera bestämdes såsom stadens, med kvarter och gator. Så som stadens område då emellertid fastställdes, kom det att blifva det minsta stadsområde i hela vårt land. Därigenom har emellertid stadens utveckling i hög grad hämmats. För ett samhälle med stora utvecklingsmöjligheter spelar ju folkökningen den största roll, och folkökningen måste härvid gifvetvis till ojämförligt största del bero på inflyttning utifrån. För en dylik inflyttning till Trelleborg har stadens begränsade område lagt hinder i vägen. Inflyttning har i stället ägt rum i Trelleborgs landsförsamling. Såsom jag nyss nämnde, var Trelleborgs samhälle vid tiden för stadsprivilegiernas utfärdande bebyggt äfven utom stadens nuvarande område, och detta sakförhållande föreligger i långt större grad nu än då. Hela den kringliggande trakten är tätt bebyggd, med kvarter och gator alldeles som själfva staden, och en person, som ej känner närmare till förhållandena, kan icke afgöra, hvar staden slutar och landet tager vid. Det har också sedan länge legat tydligt för Trelleborgs stad och Trelleborgs landsförsamling, att samhällena icke kunde i någon vidare mån utnyttja de rika utvecklingsmöjligheter, som faktiskt finnas för samhällena, med mindre de båda kommunerna sammansloges till en. Också hafva kommunerna nu under trycket af denna visshet hos Kungl. Maj:t anhållit om bifall till en dylik sammanslagning och att med kommunerna måtte få förenas jämväl ett visst mindre område af en tredje angränsande kommun, som kilformigt skjuter in mellan Trelleborgs stad och landsförsamlingen. Denna ansökan ingafs till

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
n. n.*
(Forts.)

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.

(Forts.)

Kungl. Maj:t redan i februari månad förra året. De flesta myndigheter, som hafva att yttra sig i ärendet, hafva afgifvit utlåtanden, samtliga med tillstyrkan af ansöknigen. Man kan sålunda med säkerhet påstå, att Kungl. Maj:t kommer att bifalla den ifrågavarande framställningen, så att Trelleborgs stad och landsförsamling inom den allra närmaste tiden komma att utgöra en enhet, den nya staden. Vi antogo och hoppades till en början, att denna sammanslagning skulle vara genomförd till den 1 januari 1905, men omständigheterna ha lagt hinder i vägen därför. Jag vågar dock med bestämdhet häfda, att sannolikhet föreligger för att den 1 januari 1906 den nya organisationen skall vara till alla delar genomförd. Jag anser mig därför i detta sammanhang kunna räkna med landsförsamlingen och staden såsom en enhet, och då ställer sig folkmängdssiffran helt annorlunda än för enbart staden. I landsförsamlingen uppgick folkmängden den 31 december 1903 till 4,391 personer, om man därtill lägger stadens folkmängd vid samma tid, hvilken — såsom jag nyss nämnde — utgjorde 3,174, blir den sammanlagda folkmängden i staden och landsförsamlingen 7,565 personer. Jag sade nyss, att målsmännen här för Sala och Södertälje såsom bevis för dessa städers snabba framåtgående åberopat folkökningen för desamma. De hafva därvid anfört en statistik, som omfattar icke mindre än 22 år, och då visar det sig, att under så många år har Sala ökat med 2,328 invånare och Södertälje med 5,136. Jag vill icke taga så lång tid som 22 år för att visa, hur snabb folkökningen varit i Trelleborg, utan jag skall nöja mig med att endast taga hänsyn till de sista åtta årens statistik. Sålunda utgjorde den sammanlagda folkmängden inom Trelleborgs stadsförsamling och landsförsamling den 31 december 1895 5,526 personer och den 31 december 1903 7,565 personer, alltså en ökning under dessa åtta år af 2,039 personer. Såsom vi veta, har Kungl. Maj:t föreslagit, att Oskarshamns läroverk måtte ombildas till realskola för gossar, och som skäl därför anför Kungl. Maj:t, att staden är stadd i snabb utveckling. I en vid utskottets utlåtande fogad reservation har åberopats en statistik omfattande jämväl Oskarshamn. Enligt denna utgör folkökningen i Oskarshamn på 22 år 1,967 stycken, alltså mindre än folkökningen i Trelleborg under de åtta sista åren.

Det finnes emellertid andra saker, som jag kan åberopa som bevis för mitt påstående, att Trelleborg sedan några år tillbaka befinner sig i ett snabbt framåtskridande. Så kan jag peka på den utveckling i ekonomiskt afseende, som staden under dessa år genomgått. Den bevillning, som från Trelleborgs stad — jag fäster mig icke här vid landsförsamlingen — erlades för år 1895, uppgick till 9,353 kronor, medan bevillningen för år 1903 uppgick till 19,687 kronor, alltså mer än en fördubbling. Stadens budget, förslag till dess inkomst- och utgiftsstat, slutade för år 1896 på 74,949 kronor och för år 1904 på 196,961 kronor, således nära en tredubbling. Jag vill hafva anmärkt, att den kommunala uttaxeringen per bevillningskrona varit densamma under sagda och däremellan liggande år. Hamnavgifterna till Trelleborgs stad uppgingo år 1895 till 48,664 kronor och för år 1903 till 80,000 kronor, och därvid är att märka, att

postbåtarne mellan Trelleborg och Sassnitz äro befriade från hvarje hamnafgift till staden.

Jag anser mig sålunda hafva skäl för den motion, som jag i denna fråga väckt. Gent emot dessa mina skäl har utskottet endast anfört, att det skulle innebära en fara att biträda min motion, enär man därigenom lätteligen skulle kunna begå någon orättvisa emot vissa andra städer. Jag vill för min del visst ej vara med om någon orättvisa gent emot andra städer, men kan ej heller finna skäl föreliggande, att man bör visa någon sådan mot Trelleborg, och ett bifall till utskottets hemställan i denna del innebär en orättvisa. Om förslaget till läroverksreformen icke kommit in för Riksdagen i år, utan exempelvis först 1906, då skulle staden kunnat visa på de förhållanden, jag här berört, såsom ett fullbordadt faktum. Det är min bestämda öfvertygelse, att vederbörande då hade kunnat bibringas en annan uppfattning i denna fråga, än den, som de nu här gjort gällande.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till hvad jag nu yttrat och anhåller att på anförda skäl få yrka bifall till den i herr Dahns m. fl. reservation gjorda hemställan om bifall till min nu förevarande motion.

Herrar *Andersson* i Pettersborg och *Ljunggren* instämde häruti.

Herr *Persson* i Stallerhult: Om man jämför Trelleborg med öfriga städer, där enligt det nu föreliggande förslaget samskolor skulle komma att inrättas, tror jag, att man skall finna, att förhållandena äro lika gynnsamma där som i Trelleborg. Af en tabell i den kungl. propositionen öfver de städer, som nu skola få samskola, framgår, att t. ex. Falköping här intager alldeles samma ställning som Trelleborg. Falköping har liksom Trelleborg ett treklassigt läroverk, dock med två klasser, en fjärde och en femte, tillagda på stadens egen bekostnad. Och lärjungeantalet i Falköping är inte mindre än i Trelleborg. Jag kan således icke finna, att Trelleborg skulle hafva några särskilda företräden härvidlag framför Falköping, lika litet som framför åtskilliga af de öfriga städer, där samskola är ifrågasatt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i mom. c) af den nu föredragna punkten.

Ytterligare förekom ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner på de under öfverläggningen gjorda yrkandena biföll kammararen utskottets hemställan.

Vid föredragning af *mom. d)* anförde

Herr *Öhngren*: Herr talman! Ehuru det för närvarande är gagnlöst, kan jag likväl icke underlåta att här uttala mitt ogillande af att småstäderna, som äro de ekonomiskt minst bärkraftiga, genom det nu framlagda förslaget tvingas att med väsentliga belopp bidra till aflöningen af lärarepersonalen vid samskolorna, under det att städer, som ha förmånen af att äga 6-klassig realskola, äro alldeles befriade från hvarje dylik skyldighet. Jag anser detta vara en tvångsåtgärd, emedan dessa småstäder ställas inför ett val härvidlag, nämligen

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.*
(Forts.)

att antingen årligen betala de stadgade bidragen eller ock att afstå från att ha statsskola. Detta måste för dessa städer kännas så mycket mera förödmjukande, som staten ämnar använda dem som experimentalfält för samskoleidéns tillämpning. Det torde också vara allmänt känt, att just inom dessa små samhällen är motviljan mot samskolorna allra störst. I går utlofvades här från inflytelsrikt håll, att många partiella förbättringar af det föreliggande förslaget vore att under de närmaste åren emotse. Min förhoppning är, att äfven det af mig här nu berörda missförhållandet under den närmaste framtiden tages i öfvervägande, så att det må kunna blifva afhjälpt.

Jag har under nuvarande förhållanden icke något yrkande att göra.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! För min del håller jag före, att det föreliggande samskoleförslaget bereder de mindre städerna stora fördelar. Dessa städer skulle ju enligt förslaget erhålla sexklassiga samskolor i stället för där förut befintliga treklassiga och tvåklassiga läroverk eller pedagogier, och detta måste blifva till stor båtnad för gossarnes undervisning. Man skulle dessutom i dessa städer genom statssamskolan äfven få flickorna undervisade för billigare pris och i de flesta fall bättre än hittills.

Det är väl sant, att ifrågavarande samhällen, såsom af den föregående talaren påpekats, måste underkasta sig särskilda ekonomiska uppoffringar för sin samskola. Men utskottet har härvidlag i rätt väsentlig mån gått dem till mötes, i det att storleken af det bidrag, som en kommun skall lämna till sin samskola, af utskottet blifvit nedsatt till en fjärdedel af lärarepersonalens begynnelselöner i stället för en tredjedel, såsom af kommittén och Kungl. Maj:t föreslagits. Detta utskottets förslag är ju redan af kammaren bifallet.

Det är ju för öfrigt icke något tvång, som i detta fall pålægges ifrågavarande samhällen, ty de kunna inom två år förklara, att de vilja vara fria från hvarje förpliktelse till sitt läroverk. Men då måste de också afstå från detta och inrätta sig på annat sätt med afseende å den högre undervisningen. Jag förmenar likväl, som sagdt, att de fördelar, som samskolorna bjuda, skola visa sig väl värda den uppoffring, som här är i fråga, och som väsentligen minskas däri-genom, att kommunerna får behålla de från samskolan inflytande ter-minsafgifterna och slipper upprätthålla särskild flickskola.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Mom e).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

I fråga om *mom. f)* yttrade:

Herr Waldenström: Innan vi sluta behandlingen af de förslag, som framkommit om inrättande af samskolor, skall jag be att till

protokollet få anmäla, att jag visserligen varit med om inrättandet af sådana åtminstone så till vida, att jag icke opponerat mig däremot, men att jag gjort detta med stor tvekan.

Samskoleidén synes mig vara en ganska äfventyrlig idé. Det kan gå för sig att tillämpa densamma i sådana skolor, som äro inrättade på ett mera rörligt sätt, än hvad statens skolor äro, där man har mera tillfälle att välja lärare efter behofvet än i statens skolor, och där man lättare än i dessa kan blifva af med lärare, som visa sig olämpliga för sin plats.

Jag har af gammalt varit en vän af samskoleidén. Men när jag var i Amerika 1889 och besökte åtskilliga samskolor där, kunde det icke undgå min uppmärksamhet, att flickorna i de högre läroverken sågo synnerligen magra och malättna ut. Jag lät mig dock icke rubbas från den åsikt jag haft. Sedermera ägde här i Stockholm en diskussion rum om samskolor, det var på vetenskapsakademiens hörsal. Många uppträdde till försvar för denna idé och bland dem i synnerhet en finsk fru. Men så uppträdde numera aflidne professor Key. Hans anförande gick ut på, att man visserligen icke borde fästa så stort afseende vid många af de farhågor, som uttalats, särskildt de moraliska farhågorna, hvilka under förutsättning af goda och sedliga lärarkrafter icke vore så stora, som mången fruktade; men däremot förklarade han sig icke kunna underlåta att påpeka, att flickan inträder i pubertetsåldern två år tidigare än gossen, och att hon vid denna tid är synnerligen känslig, under det att pojken är särdeles hurtig vid den åldern i pubertetsåldern. Skulle nu flickorna under dessa 2 år följa gossarne, hvilket de göra på grund af sin starka ambition, så vore stor fara för handen, att helsan kunde taga betänklig skada. Professor Key ansåg, att den sjuklighet, som nu för tiden uppenbarar sig bland de unga flickorna, väsentligen beror på öfveransträngning under pubertetsåldern. Han fruktade därför, att, om det blefve samskolor och flickorna under denna tid skulle följa med gossarne, faran för öfveransträngning skulle bliiwa mycket större. Detta gaf mig anledning att tänka, att kanske samskoleidén icke vore så mycket att rekommendera, som man på många håll gjorde.

Jag har likväl som sagdt icke velat uppträda emot förslaget om samskolor, men jag har velat till protokollet uttala dessa farhågor.

Ytterligare förekom ej. Utskottets hemställan bifölls.

Härefter föredrogs *mom. g*); och anförde därvid

Herr Olsson i Heden: Då jag tillåtit mig att väcka en motion i denna fråga, en motion, som jag naturligtvis liksom hvarje annan motionär, hvars förslag blifvit afstyrkt, anser hafva blifvit styfmoderligt behandlad af utskottet, skall jag be att få säga några ord för att frambälla de synpunkter, från hvilka jag utgått, då jag väckte motionen.

I den kungl. propositionen är, som bekant, föreslaget, att 15 mindre läroverk och 2 pedagogier skulle ombildas till samskolor, men på så sätt ställas på framtiden att deras fortvaro såsom samskolor

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

skulle vara beroende på, huruvida vederbörande kommuner vore villiga att dels tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler, dels bekosta fri bostad åt rektor och dels att utgöra en tredjedel af den vid samskolan anställda lärarepersonalens begynnelselöner, hvilket bidrag enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle uppgå till omkring 7,200 kronor för en sådan kommun. Vi se således, att det enligt Kungl. Maj:ts förslag var en ganska stor summa, som det ställdes i utsikt för kommunen att årligen få utgöra, och jag tror att jag icke går för långt, om jag säger, att utgiften nog i sin helhet komme att uppgå till cirka 10,000 kronor om året. Det intryck jag fick vid läsningen af det kungl. förslaget var därför, att man kunde hafva anledning att befara, att vissa af dessa statskommuner skulle finna utgifterna för stora i förhållande till fördelarne och därför icke skulle vilja åtaga sig dessa kostnader, hvadan alltså en del mindre läroverk och pedagogier skulle blifva indragna. Då jag nu visste att det fanns andra platser inom landet, där man gärna skulle vilja underkasta sig dessa uppoffringar för att få samskolor och där berättigade kraf på dylika skulle kunna påvisas, och då jag ansåg det önskvärdt att åtminstone till lika stort antal som dylika småläroverk komme att indragas, nya skolor skulle hafva utsikt att blifva upprättade, så tog jag mig friheten att i min motion göra den hemställan, att Riksdagen, med ändring af Kungl. Maj:ts proposition måtte besluta att kommun, som före den 1 juli 1906 inkommer med framställning om erhållande af samskola och därför visar giltiga skäl, måtte därpå komma i åtnjutande under de villkor, som Riksdagen för sådana kommuner kan besluta.

Nu har utskottet på denna hemställan svarat, att utskottet måste afstyrka densamma, emedan detta förslag innebure ett insläende på en alldeles ny väg: nybildning i, som det ville synas, ganska stor och i alla händelser obestämd utsträckning af statssamskolor. Beträffande insläendet på en ny väg skall jag be att få säga att ju hela denna fråga om samskolor är ett insläende på en ny väg. Men jag anser det icke vara någon fara uti att beträda en ny väg, om det är en god väg man beträder; och jag anser för min del, att det borde vara en god väg att ställa utsikten öppen för dem, som kunna påvisa ett verkligt behof, att komma i åtnjutande af ett läroverk vare sig en realskola eller samskola.

Utskottet har vidare sagt, att om ett sådant förslag som det jag framställt bifölles, vore det antagligt, att många kommuner, medvetna om fördelarne för samhället af en dylik skola, skulle för erhållande af sådan skynda att antaga de af Riksdagen uppställda villkoren, hvarigenom statsverket skulle kunna ådragas betydliga och i hvarje fall oberäkneliga utgifter. För min del anser jag, att man skulle hafva ett kraftigt medel emot, att något dylikt ej skulle inträffa, just uti de uppoffringar, som sådana kommuner blefve nödsakade att åtaga sig. Men för öfrigt har jag ju i min motion endast yrkat, att sådana kommuner skulle få skolor, där ett verkligt behof kunde påvisas. Alltså skulle ju Kungl. Maj:t i hvarje särskildt fall, då en framställning i detta afseende inkomme, få pröfva, huruvida sådana skäl vore presterade, att man borde taga hänsyn till dem. Jag tror därför icke,

att det skulle hafva varit någon fara, om utskottet gått med på mitt förslag.

Jag har icke något yrkande att göra. Jag har blott velat säga detta, för att min motion icke måtte betraktas alldeles så värdelös som man af utskottets utlåtande skulle kunna tro den vara. Hvad motionens senare del beträffar, skall jag be att få återkomma till den senare.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Mom. h).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5:o).

Kungl. Maj:t hade vidare föreslagit Riksdagen att medgifva,

att de treklassiga läroverken i Marstrand, Söderköping, Sölvesborg och Vimmerby, den tvåklassiga pedagogien i Nora och den enklassiga pedagogien i Simrishamn indroges.

I anledning af detta förslag hade inom kamrarna följande yrkanden gjorts:

af herrar *F. Berg* i Stockholm och *E. Hammarlund* (motion n:o 232 i Andra Kammaren):

att Riksdagen, under förutsättning af realskolexamens förläggande till femte läroverksklassen, måtte medgifva,

att de treklassiga läroverken i Marstrand, Söderköping, Sölvesborg och Vimmerby, den tvåklassiga pedagogien i Nora och den enklassiga pedagogien i Simrishamn behölle det antal af staten bekostade lärarebefattningar, hvarmed de nu vore utrustade, under villkor att de genom bidrag från vederbörande kommun sattes i stånd att förbereda sina lärjungar till afläggande af realskolexamen samt att kommunen åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor; samt

att, därest kommunalstyrelsen i något af nämnda samhällen icke före den 1 juli 1906 förklarar sig villig att ingå på de af staten erbjudna villkoren, läroverket i sådant samhälle indroges;

af herr *C. F. Vahlquist* (motion n:o 183 i Andra Kammaren):

att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts framställning om indragning af läroverket i Söderköping, ville besluta, att samma läroverk, i likhet med flera andra föreslagna, måtte ombildas till 6-klassig samskola;

af herr *C. Cedercrantz m. fl.* (motion n:o 51 i Första Kammaren) och herrar *A. H. Hammarskjöld* och *N. P. B. Lindgren* i Oskarshamn (motion n:o 197 i Andra Kammaren) i likalydande motioner:

att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts framställning om indragning af läroverket i Vimmerby, ville besluta, att detta läroverk i likhet med flera andra föreslagna, måtte ombildas till 6-klassig samskola;

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)

af herr *K. E. von Geijer* (motion n:o 211 i Andra Kammaren):
att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts framställning om in-
dragning af läroverket i Simrishamn, ville besluta, att samma läro-
verk, i likhet med flera andra föreslagna, måtte ombildas till 6-klassig
samskola;

af herr *C. J. Hammarström* (motion n:o 228 i Andra Kammaren):
att Riksdagen behagade besluta,
att det till de kommunala samskolorna utgående bidrag höjdes
till 100 kr. pr lärjunge samt
att dimissionsrätt medgäfvos från berörda skolor till statsläroverken
under villkor, som af Kungl. Maj:t måtte närmare bestämmas,
eller, för den händelse Riksdagen skulle finna vidare utredning af
saken nödig, att Riksdagen måtte genom skrifvelse hos Kungl. Maj:t
begära sådan utredning.

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen, med afslag å herr Vahlquists motion, måtte
bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att det treklassiga läroverket i Söder-
köping indroges;

b) att Riksdagen, med afslag å herr Cedererantz m. fl. samt å
herrar Hammarskjölds och Lindgrens i Oskarshamn motioner, måtte
bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att det treklassiga läroverket i Vim-
merby indroges;

c) att Riksdagen, med afslag å herr von Geijers motion, måtte
bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att den enklassiga pedagogien i Simris-
hamn indroges;

d) att Riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att de tre-
klassiga läroverken i Marstrand och Sölvesborg samt den tvåklassiga
pedagogien i Nora indroges;

e) att herr Hammarströms motion icke måtte till någon Riks-
dagens åtgärd föranleda; samt

f) att herrar Bergs i Stockholm och Hammarlunds motion, i hvad
den rörde förevarande punkt, måtte anses besvarad genom utskottets
hemställan i punkt 1:o).

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herr *Berg* i Stockholm, som yrkat bifall till den af honom
och herr Hammarlund afgifna motionen n:o 232, såvidt förevarande
punkt anginge;

af herr *Lundberg*;

vid mom. a):

af herr *Vahlquist*, som yrkat, att hans motion om Söderköpings
läroverks ombildning till 6-klassig samskola måtte af Riksdagen
bifallas;

vid mom. b) och c):

af herr *Vahlquist*;

vid mom. b):

af herr *Redelius*, som föreslagit, att Riksdagen med afslag å Kungl. Maj:ts förslag och å utskottets hemställan, behagade bifalla herr *Cedererantz'* m. fl. samt herrar *Hammar skjölds* och *Lindgrens* i *Oskarshamn* motioner och medgifva, att statens treklassiga läroverk i *Vimmerby* ombildades till sexklassig samskola på samma villkor, som bestämdes för öfriga statens samskolor.

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)

Sedan utskottets under mom. a) gjorda hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Vahlquist*, som yttrade: Jag skall tillåta mig yttra några ord med anledning af den nu föredragna punkten.

Såsom herrarne finna, är jag ensam reservant från utskottet i denna punkt, då jag yrkat att *Söderköpings* läroverk måtte få fortfarande i form af samskola. Jag har också reserverat mig i följande punkter angående indragning af läroverket i *Vimmerby* och pedagogien i *Simrishamn*, emedan jag anser, att dessa städer borde få behålla sina läroverk, då de visat stort intresse för att få hafva dem kvar.

Departementschefen har i sitt yttrande till statsrådsprotokollet framhållit, att läroverk, som icke hafva eller kunna påräkna 50 lärjungar i 5 klasser, skulle indragas. Då *Söderköpings* läroverk under sista läsåret haft 47 lärjungar, hvilket antal under vårterminen ökats till 49, och således synes vara ett läroverk, som kan påräkna 50 elever i fem klasser, borde det enligt min mening ombildas till samskola. Det är helt naturligt, att läroverkets elevantal enligt den uppgjorda statistiken blifvit ringa, enär läroverket under flera år arbetat under mindre gynnsamma förhållanden. Läroverket har nämligen varit treklassigt ända tills det år 1900 på kommunens bekostnad utvidgades till femklassigt läroverk på reallinjen. Ehuru denna skola således under knappast fyra år varit femklassig, har likväl under denna tid lärjungeantalet vuxit ganska stadigt och jämnt. Efter att det från början var 26, uppgår det nu till 49. Det är också därför, som jag vågat att i motionsväg anhålla, att riksdagen behagade besluta, att detta läroverk finge ombildas till samskola. Jag har i min reservation påvisat ett, som det synes mig, ganska egendomligt yttrande af läroverkskommittén rörande *Strömstads* läroverk. Jag vill på förhand säga, att jag visst icke missunnar *Strömstad* sin samskola, utan tvärtom är mycket glad öfver att staden fått behålla den. Men jag har velat framdraga en passus i nämnda kommittéutlåtande för att få göra en jämförelse i förevarande hänseende mellan *Strömstad* och *Söderköping*. Där heter det: »*Strömstads* läroverk blef femklassigt först med läsåret 1900—1901» — alldeles som *Söderköping* — »och har sedan under höstterminerna 1900 och 1901 haft 45 och 39 lärjungar. Att döma af den ökning i lärjungeantalet, som enahanda utvidgning medfört vid andra läroverk, kan man anse sannolikt, att lärjungeantalet om några år skall växa till 50». Går man då till *Söderköpings* läroverk finner man enligt tabell I, c) i Kungl. Maj:ts proposition, att, då vid *Strömstads* läroverk lärjungarna hösttermi-

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.*
(Forts.)

nerna 1899—1903 i medeltal utgjorde i statens klasser 32,6 och i samtliga klasser 41,6 samt höstterminen 1903 var 43, voro respektive siffror för Söderköpings läroverk 29,8, 38,4 och 47. Således låg Strömstad öfver Söderköping med tre lärjungar i fråga om de två första siffrorna, men däremot under Söderköping med fyra lärjungar i fråga om den sista siffran. Det synes mig sålunda, som om förhållandena i Söderköping och Strömstad voro särdeles lika och jämförbara. Jag menar, att, om Söderköpings skola blifvit ombildad till samskola i stället för att nu indragas, denna förändring hade stått i full konsekvens med läroverkskommitténs uttalande beträffande skolan i Strömstad.

Jag ber äfven att få framhålla, att en indragning af läroverket, ekonomiskt sedt, för staten kanske icke blifver så synnerligen fördelaktig. Enligt min mening måste då det närmast liggande läroverket, Norrköpings läroverk, utvidgas. Ty, såsom jag förut framhållit, har detta läroverk ett så stort antal lärjungar, att det redan nu är öfverfullt. Men en utvidgning af läroverket i Norrköping kommer nog att för staten medföra en kostnad, som kanske blifver lika stor om ej större, än om Söderköpings läroverk ombildas till sexklassig samskola.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre, men då det här verkligen gäller en ännu ömmare sak än den, som innefattades i det yrkande jag förra gången gjorde — det gäller här ett gammalt läroverks vara eller icke vara — och då det finnes officiella erkännanden, att läroverket, sedan det under de senaste åren fått en duglig rektor, skötes på ett utmärkt sätt, vågar jag hemställa, att denna kammare måtte behjerta dessa förhållanden och bifalla min motion om, att Söderköpings läroverk får ombildas till sexklassig samskola, hvartill jag anhåller att få yrka bifall.

Herr Persson i Stallerhult: Det är onekligen något helt annat att beröfva en stad ett läroverk än att ombilda läroverket. Men då en stor reform skall genomföras måste en del städer nu 1904 liksom på 1890-talet, då äfven en omorganisation af läroverken skedde, foga sig i samma öde som många andra städer då fingo genomgå. I icke mindre än 17 städer ha läroverk indragits på grund af nämnda beslut. Och jämför man förhållandena i några af de städer, hvars läroverk sålunda blifvit indragna, med förhållandena i Söderköping, så undrar jag, om man kan hafva skäl att klaga öfver, att Söderköpings läroverk af utskottet föreslagits till indragning. Ronneby till exempel, som enligt den senaste statistiken har en folkmängd af 3,200 personer, gick då miste om sitt lilla läroverk. Söderköping däremot har endast ett invånareantal af 1,900 personer. Statistiken visar också, att Söderköpings tre-klassiga läroverk är ytterst fåtaligt besökt. Jag kan därför icke finna annat, än att, om någon stads läroverk skall indragas, det bör blifva Söderköpings. Med kännedom om de kommunikationer, som finnas i Östergötland, tror jag icke, att det skall komma att blifva synnerligen kännbart, om ungdomen i Söderköping begagnar sig af några andra städers läroverk.

Jag anhåller därför, att i detta moment få yrka bifall till Kungl. Maj:ts, af utskottet tillstyrkta förslag.

Herr Vahlquist: Herr talman! Jag erkänner, att folkmängden i Söderköping icke är så synnerligen stor. Men om herrarna vilja se efter, i hvilka städer läroverk föreslås, så tror jag, att herrarne skola finna exempel på, att sådana, till och med högre, föreslagits äfven i städer med icke mycket större invånarsiffra än Söderköping. För öfrigt är det en helt annan sak att indraga ett läroverk, som finnes på en plats och har funnits där under många decennier, ja, till och med sekler, än att upprätta nya, helst som kommunen redan förut gjort ganska dryga utgifter för läroverkshus. Då man väl äfven bör taga någon hänsyn till en häfdvunnen rätt, synes det mig, som om skäl föreligga för att låta de tre läroverk, om hvilka det är fråga, nämligen läroverken i Söderköping, Vimmerby och Simrishamn lefva kvar i form af samskolor. Hvad de öfriga läroverk beträffar, som utskottet föreslagit skulle indragas, ha vederbörande samhällen själfva, så vidt jag kunnat finna, icke visat något intresse för sina läroverk eller gjort något för dem. Då däremot så väl Söderköping som Vimmerby och Simrishamn underkastat sig stora uppoffringar för sina läroverk, har jag inom utskottet ansett, att dessa tre samhällen borde beredas den förmånen att få behålla de läroverk, för hvilka de visat ett så stort intresse. Jag yrkar fortfarande bifall till min förut gjorda hemställan.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Herr *Redelius* instämde häruti.

Herr Henricson: Jag vill fästa uppmärksamheten på en omständighet, som kanske i någon mån berättigar Söderköping till ett sådant läroverk, som den föregående talaren påyrkade. Söderköping blir nämligen inom kort tid förenad med Valdemarsvik genom järnväg. Jag tror det är omkring 40 kilometer mellan dessa båda samhällen. Då det är en folkrik trakt, som denna järnväg kommer att genomlöpa, skulle det ju kunna hända, att Söderköpings läroverk därigenom kommer att tillföras ganska många elever. Jag tycker därför, att Söderköping kan hafva berättigade anspråk på en sådan samskola, som här är föreslagen.

Jag yrkar bifall till herr Vahlquists reservation.

Herr Nylander: Det kan visserligen förefalla hårdt, om staten nu icke skulle bidra till upprätthållande af en del smärre läroverk i de samhällen, hvarom nu är fråga, då de förut haft sådant understöd. Men när nu Riksdagen fastslagit den principen, att endast två slags läroverk skola finnas, nämligen realskolor och fullständiga läroverk, och äfven uttalat den mening, att i realskola bör kunna påräknas ett visst antal lärjungar, minst 50, tror jag icke, att det går an att beträffande dessa städer frångå denna princip. Då Söderköping under senaste femårsperiod endast haft 38 lärjungar i medeltal, tror jag icke det finnes några skäl att göra undantag från denna regel, som såväl läroverkskommittén som myndigheterna fastslagit i deita hänseende.

Jag anhåller därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkanden biföll kammaren utskottets hemställan.

Efter föredragning af *mom. b*) yttrade

Herr Lindgren i Oskarshamn: Herr talman! I den kungl. propositionen föreslås, att läroverket i Vimmerby skall indragas. Detta har föranlett, att i båda kamrarna väckts motioner, däri föreslagits, att detta läroverk i stället skulle ombildas till sexklassig samskola. Men utskottet har afstyrkt motionerna och hemställt om bifall till den kungl. propositionen i denna del.

Vimmerby är ju en gammal stad, som sedan långa tider tillbaka haft sitt eget läroverk, och på detta läroverk sätter staden stort värde, hvilket bäst visas däraf, att staden på egen bekostnad låtit inrätta en fjärde och en femte realklass. Den sistnämnda klassen tillkom 1901. Det skall naturligtvis kännas bittert för stadens invånare att blifva af med sitt gamla läroverk och att nödgas skicka de barn, som i studieuppföstran skola bibringas något mer, än hvad folkskolan kan lämna, till ett annat samhälle. De känna sig också föga tröstade af det anförande af departementschefen, däri han säger: »Att mindre samhällen nödgas umbära åtskilliga förmåner, som stå de större till buds, må visserligen beklagas, men lär svårligen kunna ändras». Ja, att det förhåller sig så, få nog de mindre städernas invånare dagligdags erfara, men just därför hoppas de, att de förmåner, som varit dem förunnade sedan århundraden tillbaka — Vimmerby har haft sitt läroverk åtminstone sedan 1604, då den äldsta kända katalogen är utgifven — icke skola frångå dem, därest det icke är alldeles oundvikligt.

Grundreglerna för det ifrågavarande förslaget till ombildning och indragning af våra läroverk innebålla, att de läroverk, som synas kunna påräkna 50 lärjungar i fem klasser, skola ombildas till sexklassiga samskolor, men att de, som icke uppnå detta lärjungeantal, skola indragas. Nu ber jag att få beträffande antalet lärjungar vid Vimmerby läroverk ur en af läroverkets inspektör afgifven promemoria uppläsa följande: »Läroverkskommittén grundar sina beräkningar närmast på femårsperioden 1896—1901 (öfverallt räknas läsår). Vimmerby läroverk var åren 1896—1900 treklassigt med i medeltal 30,1 lärjungar, 1900—1901 fyraklassigt med 41 lärjungar och år 1901—1904 femklassigt med i medeltal 64 lärjungar (höstterminen 1901 57 lärjungar, vårterminen 1902 59 lärjungar och alla de öfriga 4 läseterminerna 67 lärjungar).

Kommitténs tillvägagångssätt å tab. sid. 456 att ur läsåren 1896—1901 med deras *olika* klassantal framdraga en medelsiffra missvisar.

Öfriga till indragning föreslagna läroverk uppnå i medeltal i fem klasser högst 39 lärjungar. Bland de läroverk, som uppvisa den uppställda minimisiffran 50 lärjungar föreslås Vimmerby läroverk ensamt till indragning — och dock visar tre års erfarenhet, att den såsom minimum för fortbestånd satta siffran öfverskridits med 28 procent.»

Häraf synes ju, att läroverket i fråga har så många lärjungar,

att antalet öfverskrider hvad enligt grundreglerna skulle fordras för erhållande af samskola.

Vimmerby är ju visserligen en liten stad, och samhället har ända till de allra senaste åren varit ganska vanlottadt i afseende å kommunikationer, men sedan Vimmerby på senaste tiden fått järnvägsförbindelse med angränsande orter, har stadens utveckling oafåtliga gått framåt, och det finnes ingen anledning att antaga, att icke så skall blifva förhållandet äfven för framtiden. Första Kammaren har också funnit, att Vimmerby är i den ställningen, att staden bör få samskola i enlighet med de i det kungl. förslaget angifna grunderna, och utskottet har själf i sitt betänkande yttrat, att i afseende å indragningen af Vimmerby läroverk stor tvekan måste förefinnas. Två ledamöter af utskottet hafva reserverat sig mot dess hemställan i denna punkt. Den ene af dessa reserveranter yrkar, att »Riksdagen med afslag å Kungl. Maj:ts förslag och å utskottets hemställan, behagade bifalla herr Cedererantz' m. fl:s samt herrar Hammarskjölds och Lindgrens motioner och medgifva, att statens treklassiga läroverk i Vimmerby ombildas till sexklassig samskola på samma villkor, som bestämmas för öfriga statens samskolor».

Herr talman! Till denna reservation skall jag be att få yrka bifall; och yrkar jag sålunda på samma gång afslag å utskottets hemställan.

Herr Redelius: Jag hade väntat, att någon af mina ärade kamrater i utskottet skulle försvarat dess hemställan och dröjde därför med att begära ordet efter min vän herr Lindgren för att kunna svara. Men då så icke skett, måste jag väl yttra några ord ändå.

Jag vill först instämma i herr Vahlquists uttalande, att det är en betydande skillnad mellan att omorganisera ett läroverk i en stad och att indraga detsamma, ty det är tydligt och klart, att om ett samhälle är lifskraftigt och dess läroverk kan utvecklas, det är lättare att med tiden få ett bättre organiseradt läroverk, om det gamla läroverket bibehålles, än om man alldeles tager bort det. Hvar är nämligen då utvecklingsmöjligheten? Den är afskuren, och den förmån, man förut haft, helt och hållet borta.

Jag vill, innan jag går vidare på denna punkt, uttala, att jag i det stora hela, såsom kammaren väl funnit, i likhet med mina kamrater i utskottet gått med på den kungl. propositionen i den föreliggande regleringsfrågan. Jag har angående denna fråga icke gjort någon annan reservation af nämnvärd betydelse än denna, ty den lilla reservation, jag afgifvit vid första punkten, rörde egentligen ämnesanordningen på gymnasialafdelningen och äsyftade förkortning af universitetsstudierna. Men därom vill jag nu icke tala, ty denna fråga föreligger icke nu. Jag återgår sålunda till den föreliggande frågan.

Jag har i min reservation, såsom herrarne se, inskränkt mig till att draga en slutsats af de utaf läroverkskommittén, Kungl. Maj:t och utskottet gemensamt godkända premisserna. Jag har icke inlåtit mig på något bedömande af det förhållandet, att en premiss af angifven beskaffenhet uppställt, att en viss siffra bestämts såsom gräns

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad anordning af rikets allmänna läroverk m. m.
(Forts.)

mellan olika grupper af läroverk, som skulle i ena fallet ombildas och i det andra indragas. Åtskilligt kunde ju sägas härom, t. ex. att denna princip icke kunnat fullt genomföras hvarken af Kungl. Maj:t eller af utskottet. Hur viktig man än ansett den vara, har man nödgats taga hänsyn äfven till andra förhållanden. Undantag från regeln hafva därför gjorts från Ystad till Haparanda och äfven på andra ställen.

Hvad Vimmerby beträffar, har också gjorts ett undantag, men af annan beskaffenhet än de öfriga undantagen. För de öfriga läroverken har man gjort undantag på det sätt, att man flyttat gränsen nedåt. För Vimmerby åter har man gjort undantag på det sätt, att man flyttat gränsen uppåt. Om nu kammaren skulle vilja godkänna den princip, som senast här betonats af min vän, herr Nylander, nämligen att de läroverk, som hafva eller synas kunna påräkna ett lärjungeantal af minst 50, skola få lefva kvar och åtminstone få ombildas till samskolor, så får Vimmerby läroverk lefva, ty, såsom den senaste talaren, herr Lindgren, framhöll, har detta läroverk under flera år haft mer än 50 lärjungar. De sista fyra årens medeltal är 64 och siffran för det senaste året var 67. Läroverket synes alltså med skäl kunna påräkna att få ett antal af minst 50 gossar i fem klasser. Då återstår endast att draga slutsatsen.

Hvarför, frågar man då, har icke redan kommittén ställt sig på denna ståndpunkt? Ja, kommittén är icke att klandra, ty kommittén hade andra siffror att gå efter. Läroverkskommittén utnämndes, såsom vi veta, 1899. Dess arbete fortgick, efter hvad jag tror, hufvudsakligen 1900 och 1901. Det avslutades 1902. Kommittén måste naturligtvis taga de siffror, som förelågo under en föregående period, och då var, såsom förut är visadt och äfven i reservationen framhållits, siffran för läroverket i Vimmerby lägre af det skäl, att läroverket då var treklassigt. Detta ändrades 1901 och då steg lärjungeantalet genast. Man skulle kunna säga, såsom man sagt i Första Kammaren, hvilken fäste afseende därvid, att om man bestämmer gränsen till 10 elever i hvarje klass, denna gräns redan förut var uppnådd, ty redan såsom treklassigt hade läroverket mer än tio elever i hvarje klass. Men därpå vill jag icke grunda mitt yrkande, eftersom siffran 50 en gång synes vara fastslagen såsom gräns. Däremot vågar jag hålla mig till denna gräns och anhålla om godkännande af min reservation just på den grund, att antalet lärjungar numera öfverstigit sistnämnda siffra.

Man har gjort jämförelser. Jag gör det icke gärna, därför att det lätt kan se ut, som om jag missunnade andra sambällen deras förmåner, och det vare långt från mig. Men det är svårt att låta bli att anställa jämförelser, när här, såsom gjorts af min vördade vän, vice ordföranden i utskottet och herr Ernst Carlson, blifvet framhållet, att kommunikationerna vore goda. Det är ju, såsom väl är, sannt, att kommunikationerna i allmänhet nu äro goda, men icke kan väl detta betyda någonting för indragningen af läroverket i Vimmerby, ty det är dock i alla fall bra mycket längre från Vimmerby och trakten däromkring till närmaste stad med fullständigt läroverk, än det är från många andra städer, där fullständiga läroverk finnas.

Jag tillåter mig nämna två orter: Stockholm och Skåne. Hvar finnas i vårt land lättare kommunikationer mellan läroverken än i Stockholm mellan läroverken på Östermalm, Södermalm, Kungsholmen och Norrmalm? Dessa, de lättaste kommunikationerna i vårt land, hafva icke hindrat vare sig Kungl. Maj:t eller utskottet att föreslå utvidgning af flera läroverk i Stockholm. Hvarför skulle man då icke kunna tillåta Vimmerby att få ett enda, af det minsta och billigaste slaget? Jag ber verkligen kammaren att tänka på denna enkla konsekvens och detta, såsom jag tror, verkligen talande och bevekande skäl samt medgifva, att Vimmerby läroverk får lefva; och därför ber jag att få yrka bifall till min reservation.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk.*
(Forts.)

Herr Ernst Carlson: Herr talman! När man skall tillämpa principer, får man icke vara allt för sträng, utan måste i vissa fall taga hänsyn till bidragande omständigheter. Det kommer alltid att finnas vissa gränssfall, där man kan känna sig tveksam. Och, såsom herrarne se af sidan 58 i utskottets betänkande, erkänner utskottet, att rörande ifrågasatt indragning »tvekan kunde råda särskildt med afseende på läroverket i Vimmerby, hvares lärjungeantal under senaste femårsperiod i medeltal uppgått till något öfver 52.»

Vimmerby har således redan fyllt det mått, man satt för att ett läroverk kunde ha anspråk på att bli en sexklassig samskola. Detta mått var icke fyllt under den tid kommittén gjorde sina beräkningar; ty dessa omfattade tioårsperioden 1891—1900. Under nämnda period hade Vimmerby ännu ej uppnått erforderligt medeltal af lärjungar. Men efter det läroverket år 1901 utvidgats från treklassigt till ett af kommunen delvis bekostadt femklassigt läroverk, har — såsom framgår af den utaf en smålandsrepresentant nyss lämnade redogörelsen — lärjungeantalet alltjämt varit i stigande och uppgått ej så litet öfver den erforderliga siffran.

Jag håller alltså före, att här verkligen föreligger ett fall, där Riksdagen, utan orättvisa mot andra småstäder och deras läroverk, skulle kunna göra ett undantag, om Riksdagen ville uppflytta Vimmerby bland de städer, som skulle få en sexklassig samskola. Utan tvivel skulle det lända till främjande ej blott af stadens utan äfven af den kringliggande landsbygdens bildningsintressen, om kammaren ville bifalla det af den förste talaren gjorda yrkandet i nu föredragna punkt.

I detta anförande instämde herrar *Lindgren* i Örebro, *Lund*, *Hammar skjöld*, *Gustafsson* i Mjölby, *Risberg*, *Jonsson* i Skog, *Vahlquist*, *Johansson* i Möllstorp, *Bökelund*, *Andersson* i Västra Nöbbelöf, *Berg* i Göteborg, *Persson* i Arboga, *Dahn*, *Olsson* i Heden, *von Geijer*, *Centerwall*, *Pettersson* i Snällebo, *Johansson* i Berga och *Byström*.

Herr Persson i Stallerhult: Jag ber att på de skäl, som utskottet anfört, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hammar skjöld: Jag har visserligen nyss förut instämt med herr Ernst Carlson, men jag skall på grund af att den siste talaren yrkat bifall till utskottets hemställan dock nu be, att kam-

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk.*
(Forts.)

maren endast ville i detta fall skipa en fullt konsekvent rättvisa, ty den talar uteslutande för bibehållandet af Vimmerby läroverk.

Herr Lindblad: Jag ber att få motivera, hvarför jag instämt i yrkandet att Vimmerby bör bibehållas i sina rättigheter. Det anfördes visserligen af talaren på göteborgsbänken att numerären i skolan icke var nöjaktig före år 1901, men efter den tiden har, såsom vi se af reservationen, lärjungeantalet stigit från 57 upp till 67 under de senaste fyra terminerna. Då synes det förefinnas möjlighet att inom den orten få en större anslutning, en anslutning, som just bringar lärjungeantalet öfver den gräns som af kommittén och regeringen och sedermera äfven utskottet godkänts såsom den ledande principen vid inrättandet af dessa samskolor. Mig synes då, att man icke har rätt att frångå denna princip, utan tvärtom bör uppmuntra den lifaktighet, som samhället visat. När det på sista tiden kunnat uppbringa lärjungeantalet så högt, anser jag att detta manar till fortsättning.

Jag anhåller därför om bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! I likhet med utskottets vice ordförande ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag anser nämligen, att man i detta fall bör följa Kungl. Maj:ts förslag och icke bifalla hvad enskild motionär yrkat. Om man ser på lärjungeantalet vid Vimmerby läroverk under 10-årsperioden 1891—1900, finner man att, då lärjungeantalet 1891 var 31, uppgick det 1900 till 41; således har lärjungantalet på 10 år ökats endast med 10 stycken. Året förut, år 1899, var det också endast 31. Man vet således icke, huruvida detta är en naturlig stegring af lärjungeantalet eller om den beror på en ren tillfällighet. Medeltalet för denna 10-årsperiod var 31,8; däraf framgår att detta samhälle icke är stadt i någon vidare liflig utveckling. Under sådana förhållanden synes det mig, att man, af klokhetsskäl, bör dröja något med att utvidga eller inrätta ett läroverk på denna plats, tills man får se, huruvida de utvecklingsmöjligheter, hvartill samhället under de allra senaste åren gifvit tecken, äro af konstant beskaffenhet eller ej. Om så är fallet, kan ju Riksdagen mycket väl sedermera gå Vimmerbybornas önskan till mötes och där inrätta en samskola. För närvarande synes mig icke tillräckliga skäl ha förebragts att frångå hvad Kungl. Maj:t har föreslagit. Denna omorganisation är i öfrigt så vidt omfattande och det gäller att inrätta så många nya skolor i landet, att jag tror, att Riksdagen i detta fall mycket väl kan stanna vid hvad Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit utan att gå därutöfver. Här kommer nog framdeles att framställas ökade kraf för de allmänna läroverken, och jag tror att Riksdagen nu bör tillse, att något finnes kvar att möta dessa kraf med. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Olsson* i Stockholm instämde häruti.

Herr *Redelius*: Med anledning af herr Kvarnzelius yttrande ber jag att få citera ett par ord af herr statsrådet och chefen för

ecklesiastikdepartementet. Statsrådet yttrar i det den kungl. propositionen bilagda statsrådsprotokollet sidan 143:

»Hvad slutligen angår det antal lärjungar, som bör bestämma samskolegruppens nedre gräns, har kommittén föreslagit siffran 50. Läroverk, som ej hafva eller ej kunna påräkna 50 lärjungar i 5 klasser, skulle alltså indragas. I detta afseende har ingen meningsskiljaktighet varit rådande inom kommittén; och icke heller jag har något att däremot erinra.»

Det är sålunda i öfverensstämmelse med detta statsrådets af Kungl. Maj:t godkända uttalande som kammaren skulle besluta, om den bifölle det i reservationen framställda förslaget.

Herr Sterner: Till hvad som sagts förut beträffande detta läroverk vill jag ytterligare lägga, att denna lilla stad, Vimmerby, ligger i en landsända, som är mycket vanlottad i fråga om högre läroverk. Det är 6—7 mil till närmaste stad med fullständigt läroverk. Vimmerby ligger i hvad man kallar »det mörkaste Småland». Det skulle alltså ej vara ur vägen att man förhjälpte Vimmerby att fylla sin urgamla kulturhistoriska uppgift att lysa upp trakterna rundt omkring sig. På grund häraf och äfven på grund af de skäl, som förut förebragts, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag hade ej tänkt att uppträda i fråga om de olika ortsintressen, som göra sig gällande från än det ena, än det andra hållet; jag är nämligen själf reservant i en senare liknande punkt. Då emellertid den punkten i allt fall icke är fullt jämförlig med denna, och det för öfrigt är ovissit, huruvida jag då ens kommer att framställa något yrkande, anser jag mig vara oförhindrad att nu säga några ord.

Jag tror, att det vore olämpligt om Andra Kammaren skulle i likhet med den Första gå ifrån Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Det är visserligen sannt, att Vimmerby läroverk under de sista åren har nått öfver den gränssiffran, som Kungl. Maj:t har bestämt, men det är också nätt och jämnt. För min del anser jag emellertid att man bör bedöma frågan efter en längre tids resultat och se huruvida ökningen är konstant, innan man går att vidtaga någon ändring i det kungliga, som mig synes, väl genomtänkta, förslaget. Hvert skulle det tagit vägen, om utskottet skulle hafva på så att säga guldväg vägt hvarje anspråk, som kommit från det ena eller andra hållet. Utskottet torde då fått gå från Kungl. Maj:ts förslag på flere punkter än i fråga om Vimmerby. Jag anser, som sagdt, för min del, att Andra Kammaren icke heller på denna punkt bör gå ifrån nämnda förslag, som i den delen är öfverensstämmande med utskottets, till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Är det så, att det visar sig, att Vimmerby fortfarande, om staden vill upprätthålla sitt läroverk i samma omfattning som nu till den tidpunkt, hvilken ej torde infalla förr än tidigast 1906 eller 1907, då indragningen af läroverket kan genomföras — visar det sig — säger jag — att Vimmerby läroverk fortfarande kan uppvisa ett högt lärjungeantal, må man då göra förnyad framställning i saken. Att nu

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad därefter gå öfver hvad Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, anser jag ej vara välbetänkt.

anordning af rikets allmänna läroverk m. m.
(Forts.)

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarskjöld: Jag vill blott fråga den siste talaren, hvad han har för föreställning angående betydelsen af ordet »nätt och jämnt». Anser han det ej vara större skillnad mellan 67 och 50 än att man kan säga, att siffran 67 har nått och jämnt nått upp till 50, är det en mycket besynnerlig uppfattning, på hvilken jag ej kan gå med. När 50 är bestämdt såsom minimisiffran och läroverkets lärjungeantal är 67, måtte detta väl ej vara »nätt och jämnt», utan det måtte väl innebära, att läroverket rikligt nått upp till, ja öfverskridit minimisiffran. Jag kan ej fatta, om man vill vara konsekvent, att man kan neka bifall till reservationen.

Herr Ernst Carlson: Förra gången jag hade ordet nämnde jag, att Vimmerby är ett gränsfall, och att tvekan rådt såväl inom kommittén som inom utskottet om den väg man här rätteligen borde välja. Jag framhöll äfven, att det vore ganska naturligt, att man först efter år 1901 vid Vimmerby läroverk kunde tala om ökad lärjungeantal; ty det var först då, som läroverket blef kommunalt femklassigt. Men sedan dess har lärjungeantalet, såsom den föregående ärade talaren påpekat, ej så litet öfverskridit hvad som fastslagits såsom minimisiffran för en statssamskola.

Nu har här sagts, att Vimmerby ligger »i mörkaste Småland». Jag vet verkligen ej, hvilken del af Småland som är den mörkaste. Men skulle Vimmerby vara så beläget, är ju detta ytterligare ett skäl för att gå med på den förste talarens hemställan, till hvilken jag således, herr talman, yrkar bifall.

Herr Redelius: Jag vill blott fråga min vän Widén, huru Vimmerby skall kunna föröka antalet af sina lärjungar, om man tager bort dess läroverk?

Härmed var öfverläggningen afslutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å berörda hemställan och bifall till den af herr Redelius vid förevarande moment afgifna reservationen. Herr talmannen, som nu framställde propositioner å dessa yrkanden, fann den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å första särskilda utskottets hemställan i punkten 5:o mom. b) af utskottets förevarande utlåtande n:o 2, bifaller den af herr Redelius vid detta moment afgifna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utföll med 117 ja mot 91 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr Redelius vid förevarande moment afgifna reservationen.

I fråga om *mom. c)* anförde

Herr von Geijer: Herr talman, mina herrar! Utgången af den nu afslutade voteringen har gifvit mig nytt mod att våga tala till förmån för Simrishamns läroverk. Såsom antydt är, utgör för lärjungeantalet 50 samskolans nedre gräns. Det är sant, att Simrishamn faller under denna siffra. Under höstterminen 1903 utgjorde lärjungeantalet 34, samt under vårterminen 1904 till och med endast 32. Emellertid vet jag, att denna omständighet är beroende på en ren tillfällighet, och därför vill jag vidhålla min motion. Till kommitténs förfogande har stått en statistik — det är för en stund sedan antydt af herr Ernst Carlson — för tioårsperioden 1891—1900. Denna statistik visar emellertid, hvad Simrishamn angår, ett så pass högt medeltal som 53,6. Under en termin — det var höstterminen 1900, således vid en tid, som ej är långt aflägsen från den närvarande — visade lärjungeantalet till och med en så hög siffra som 62. Men efter 1900 faller detta antal och det i en bestämd och stadig grad. Detta är icke beroende på den omständigheten, att samhället skulle gå tillbaka. Det har det ej gjort, jag känner till förhållandena på orten och kan därför med bestämdhet påstå det; och jag tror ej, att någon, som känner till förhållandena, kan jäfva detta mitt påstående. Ej heller har en dylik fatalitet träffat kringliggande landsbygd, som tillhör Sveriges rikaste. Tvärtom, samhället har gått framåt. Detta framgår bland annat af den omständigheten, att bevillningen af fast egendom och af inkomst i Simrishamn uppgick under år 1894 till 4,473 kronor 42 öre, men under år 1903 till 6,679 kronor 29 öre, således utvisande en ökning af femtio procent, endast ett par tial kronor fattas häri. Att lärjungeantalet sjunkit, beror på att, sedan läroverkskommittén tillsattes 1899, allmänheten bibringades den uppfattning, att Simrishamns pedagogi med nödvändighet skulle indragas. Den hade varit i fara förut, och nu trodde man, att dess öde var besegladt. Denna omständighet har vållat, att folk dragit sig för att sätta sina barn i skolan. Allmänheten visste ej, huru lång tid en sådan reform behöfver för att hinna fullt genomföras.

Jag har samtalat i ärendet med skolans rektor, som därvid såsom sin mening om orsaken till lärjungeantalets minskande framböll precis samma synpunkter som jag nu gjort. Af en jämförande tablå jag fått från honom torde riktigheten af den utaf mig framhållna mening framgå. Under år 1897 inskrefvos i skolan 19 nya lärjungar,

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

under år 1898 16, under år 1899 19, under år 1900 17, under år 1901 — nu börjar den fallande skalan — endast 11, under år 1902 9 och under 1903 6; under vårterminen 1904 har ingen ny lärjunge sökt inträde vid läroverket. Jag skulle ej så envist fasthållit min mening angående det berättigande i Simrishamns anspråk, därest jag icke varit så fullkomligt öfvertygad — jag ber om ursäkt, att jag upprepar ett förut framhållet skäl — att det är en tillfällighet, som gjort, att Simrishamns läroverk visar denna stora minskning. Jag vill nu i parentes säga, att när det framhållits till förmån för Vimmerby läroverk, att detta har att uppvisa en siffra af 67, så är detta antal fördeladt på 5 klasser, men att den siffra, som Simrishamn kan åberopa, blott afser 3 klasser.

För blott 4 år sedan inrättades i staden en flickskola. Dess organisation kan således ännu ej anses vara fullt genomförd; så fick den t. ex. först under fjolåret statsanslag. Dock visar det sig, enligt de uppgifter jag fått ifrån staden, att för närvarande där undervisas 60 elever. Dock vill jag ha sagdt, att det antagligen i denna siffra äfven ingår en förberedande klass.

Simrishamn utgör en centralpunkt för ett stort område inom en del af Skåne, som hör till Sveriges allra rikaste i Skåne. Den är den enda staden på Skånes ostkust, det är $3\frac{1}{2}$ å 4 miles järnvägsresa från Simrishamn till närmaste stad, Ystad, och ännu längre till Kristianstad. I närmaste grannskap af staden finnes det 3 mycket stora fisklägen, hvardera med omkring 1,000 innevånare.

Under sådana förhållanden och då, såsom jag ännu en gång vill upprepa, jag anser den sjunkning jag nu påpekat vara beroende på de af mig berörda tillfälliga omständigheterna, anser jag rättvisan fordra, att, då nu Riksdagen har tillgodosett Vimmerbys intressen, Riksdagen äfven måtte göra det vis å vis i Simrishamn.

Jag har ej kunnat invända något mot departementschefens yttrande i statsverkspropositionen, »att staten ägde rätt att mot de af densamma bekostade läroverken företaga de anordningar, hvilka på grund af förhållandena kunna befinnas erforderliga, äfvensom att statsmakterna äro pliktiga, då sådant af omständigheterna påkallas, att göra bruk af denna rätt». Men jag kan ej heller finna, att någon invändning kan göras mot hvad jag i anledning därpå i min motion anfört, nämligen »att det äfven torde vara statsmakternas plikt att tillgodose de kraf, som kunna vara berättigade, och att, då fråga är om en så genomgripande reform som förevarande, tillse, att det med densamma afsedda ändamål eller kulturens spridning till så många orter i vårt land som möjligt verkligen uppnås, och icke i sådant fall låta en för öfrigt ytterst lofvärd sparsamhetskänsla föranleda till en halfnesyr i en, låt vara för de flesta som en obetydlighet sig företeende, detaljfråga och sålunda till en åtgärd, som sedermera befinnes olämplig.»

Herr talman! Under åberopande af hvad jag nu och i min motion anfört, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr *Persson* i Borrbys instämde häruti.

Herr Nylander: Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt. Såsom af handlingarna framgår, har lärjungeantalet vid detta läroverk under senare åren sjunkit så, att det höstterminen 1903 endast var 34. Det kan visserligen låta hårdt, när man talar om att indraga ett läroverk, men det är ju ej meningen, att det skall helt och hållet försvinna, utan blott att det skall upphöra såsom ett af staten helt och hållet bekostadt läroverk. Det framhålles här i statsrådsprotokollet, att det står dessa samhällen öppet att hvar för sig erhålla bidrag af statsmedel till anordnande af privata eller kommunala undervisningsanstalter, på samma sätt som anslag nu lämnas till skolor för kvinnlig ungdom. Jag förmodar, att dessa samhällen icke skola underlåta att begagna sig af denna fördel för sina läroanstalter.

Då utskottet synes haft fullt skäl för sin hemställan i denna punkt, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom d)—f).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6:o).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att medgifva:

att det femklassiga läroverket i Ystad utvidgades till högre allmänt läroverk, under förutsättning att kommunen åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen på det sätt måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag i förevarande punkt, att det femklassiga läroverket i Ystad utvidgades till af staten bekostad sexklassig realskola för gossar.

Reservationer hade afgifvits:

af herr *Annerstedt*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att det femklassiga läroverket i Ystad utvidgades till högre allmänt läroverk, under förutsättning att kommunen åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor, och

att högre allmänna läroverket i Ystad erhöle jämte realskola endast realgymnasium; samt

af herr *Dahn*, med hvilken herrar *Ewerlöf* och *Nylander* instämt, och som föreslagit, att Riksdagen, med afslag å utskottets hemställan i förevarande punkt, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag att det femklassiga läroverket i Ystad utvidgades till högre allmänt läroverk,

Om ändrad anordning af rikets allmänna läroverk m. m. under förutsättning att kommunen åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor.

(Forts.)

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr Thorsson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då frågan om statens öfvertagande af läroverket i Ystad föreligger, anser jag mig skyldig, såsom representant för samhället, att säga några ord.

Redan år 1888 beslöto Ystads stads fullmäktige att på stadens bekostnad företaga en utvidgning af läroverket på latinlinien, och denna utvidgning försiggick under åren 1888—1891. År 1897 beslöts en utvidgning af läroverket äfven på reallinien. Det är således under en afsevärd tidrymd, som samhället på egen bekostnad underhållit de öfre klasserna vid detta läroverk.

År 1898 förelåg denna fråga för Riksdagen i form af en motion med begäran om förhöjning af statsanslaget. Dåvarande statsutskott erkände, att samhället hade gjort stora uppoffringar, men fann att, under dåvarande förhållanden, tillräckligt utrymme fanns för att placera det antal lärjungar, som Ystad läroverk hade, på de andra inom stiftet befintliga läroverken. Vidare befarade man, att ett bifall till staden Ystads begäran i detta hänseende skulle inbjuda dessa mindre läroverk, de treklassiga, att också komma med begäran om ytterligare statsunderstöd. Sedan den tiden ha samtliga läroverk i Skåne åtskilligt utvecklats sig. I läroverkskommitténs uti utskottets betänkande refererade utlåtande framhålles att inom stiftets samtliga läroverk numera antalet lärjungar är så stort, att man icke gärna till dessa kan öfverföra det antal lärjungar, som finnes i Ystad, utan att en viss öfverbefolkning uppstår.

Såväl läroverkskommittén som Kungl. Maj:t har i så måtto tillstyrkt staden Ystads begäran om utvidgning af dess läroverk, att de föreslagit, att staten får i Ystad upprätthålla ett högre allmänt läroverk med realgymnasium.

Vid behandlingen af detta ärende har utskottet visserligen erkänt, att samhället under dessa sexton år påtagit sig stora kostnader, men gör därjämte gällande, att man icke skall fästa *alltför* stort afseende därvid. Det tror jag ingen begärt, ej ens staden Ystad, att man skall fästa *alltför* stort afseende vid detta skäl. Men staden Ystad begär, att något afseende skall fästas vid detta skäl, så att man icke helt ignorerar detsamma.

Vidare anför utskottet, att det är ett jämförelsevis litet antal lärjungar, som befinna sig i de öfre klasserna vid Ystads läroverk, och på grund däraf anser utskottet, att det för närvarande är obehöfligt, att staten öfvertar underhållet af detta realgymnasium. Men det befinnes, att utaf de läroverk, som redan äro upptagna såsom fullständiga på en af de båda linierna, real- och latin, äro *åtta* stycken, om jag icke misstänker mig, mindre än staden Ystads läroverk.

Beträffande särskildt de öfre klasserna är det *fyra* läroverk, som ha mindre lärjungeantal än Ystads läroverk hade att framvisa 1903. Utskottet har särskildt uppdragit en jämförelse mellan städerna Borås

och Eskilstuna, å ena, samt staden Ystad, å andra sidan, samt därvid förklarar, att, då utskottet icke kunnat tillstyrka upprättandet af ett fullständigt läroverk i Borås, hvars läroverk dock har högre lärjungantal än Ystads läroverk, finner sig utskottet icke kunna yrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning angående Ystads läroverk. Vi må dock komma ihåg — hvilket redan läroverkskommittén framhållit — att så väl staden Borås som staden Eskilstuna ha tekniska skolor, som från statens sida åtnjuta understöd, och man får väl antaga, att dessa tekniska skolor i någon mån, om icke fullständigt, kunna ersätta realläroverk. Jag tror, att om man i denna stund förelade staden Borås att utbyta sin tekniska skola mot en utvidgning af den nu beslutade sexklassiga realskolan till ett realgymnasium, skulle den nog komma att betänka sig mer än en gång, innan den inginge på bytet. Detta innebär icke, att jag anser staden Borås oberättigad få ett fullständigt läroverk. Men jag anser, att det för utskottet icke varit något skäl att afstyrka förslaget om ett fullständigt läroverk för staden Ystad, därför att utskottet icke kunnat vara med om, att bevilja denna förmån för staden Borås, som dock redan nu har en förmån framför staden Ystad.

Nog får man väl ändå erkänna, att Ystads sambälle i detta fall påtagit sig en ofantlig stor börda under dessa sexton år, då det offrat mellan 290,000 och 300,000 kronor. När ett samhälle på 10,000 invånare påtagit sig en sådan uppoffring, vågar jag vädja till kammaren att, i olikhet med utskottet, vid afgörande af föreliggande fråga fästa *något* afseende därvid. Dessutom ber jag att få påpeka en annan sak, som talar för att staten nu öfvertar realgymnasiet, och det är det, att om också samhället hittildags kunnat upprätthålla ett fullständigt läroverk på båda linierna, lär det näppeligen gå för sig i fortsättningen. Staden har nämligen råkat in i ett förhållande, som gör, att den mot bästa vilja i världen icke vidare har förmåga att framdeles bära utgifterna för läroverket.

Det är kanske herrarne bekant, att staden Ystad under de senaste åren har genom järnvägsbyggnader fått sig ålagdt att garantera för en summa af 2,180,000. Med den skuldbörda, som samhället förut har, blir genom den räntegaranti, staden iklädt sig för detta belopp, samhället sannerligen tillräckligt belastadt, och denna omständighet är ett starkt talande skäl för att staten skulle öfvertaga läroverket, då ju staden under sådana förhållanden icke förmår bära kostnaderna för läroverket.

Nu resonerar man kanske så, att det ju icke är absolut nödvändigt för staden Ystad att få detta läroverk. Ty dess lärjungar kunna ju mycket väl inplanteras på de andra läroverken i stiftet. Men med den utveckling de öfriga läroverken i Skåne ha haft på de senare åren, tror jag icke det skall dröja många år, förrän det uppstår fullständig öfverbefolkning där. Och då tror jag icke, att staten gör några inbesparingar genom att neka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Ty då tänker jag mig, att det blir en tillökning i lärarekrafter vid dessa andra läroverk, därigenom att de nödgas mottaga en större kontingent af lärjungar. Dessa lärarekrafter måste naturligtvis betalas af staten, och om nu dessa lärare placeras i Ystad eller vid något

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)

annat läroverk, blir ur ekonomisk synpunkt för staten likgiltigt. Då håller jag före, att staten såsom sådan har större fördel af att ett sådant läroverk, som Kungl. Maj:t föreslagit, blir förlagdt i Ystad, än att det nuvarande läroverket därstädes tas bort, och dess lärjungar öfverflyttas till de öfriga läroverken i Skåne. Ty vi få komma ihåg, att mellan Ystad och Kristianstad är det 87 kilometer och mellan Ystad och Malmö 63 kilometer; den befolkningstäthet, som är rådande i trakterna kring Ystad, är ännu ett skäl, som talar för bibehållandet af ett realgymnasium i Ystad. Jag ber också att få lämna den upplysningen, att bland lärjungarne i de högre klasserna vid Ystads läroverk år 1903 utgjordes 60 procent af lärjungar ifrån kringliggande landsbygd. Och det förstär hvarje människa, att den kringliggande landsbygdens befolkning ser hellre, att den får ha barnen kvar vid läroverket i Ystad, än att de t. ex. skulle nödgas skicka dem till Kristianstad, Malmö eller Lund. Och detta af helt naturliga orsaker. Landtmännen, som genom affärsförbindelser och dylikt stå i rapport med staden Ystad, ha naturligtvis därigenom också lättare att komma i förbindelse med sina barn, om de gå i skola där än om de skola skicka dem längre bort. Då dessutom, enligt mitt förmenande kostnaderna, enligt hvad jag förut visat, bli af underordnad betydelse, för staten, ber jag, herr talman, att, på af mig nu anförda grunder på det liffigaste få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i den del, som berörer läroverket i Ystad.

Häruti instämde herrar *Thylander, Dahn* och *Ljunggren*.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman! Efter det beslut, kammaren fattat i närmast föregående punkt, kan väl icke rimligen komma i fråga, att kammaren skulle neka att inrätta ett realgymnasium i Ystad, då den beslutat att icke indraga läroverket i Vimmerby.

Hvarför jag begärt ordet, var egentligen därför, att Första Kam-maren i denna punkt fattat ett beslut, som något afviker från Kungl. Maj:ts förslag, och jag skulle vilja hemställa, att Andra Kam-maren måtte biträda detta beslut. Jag ber därvid att få anförda några skäl, hvarför jag för min del kommer att rösta för ett sådant förslag, som går ut på bifall till herr Annerstedts reservation med ett därtill fogadt tillägg.

Den föregående talaren har anført så många skäl för inrättandet af ett realgymnasium i Ystad, och reservanterna hafva likaledes upp-visat behöfligheten och nyttan af ett sådant läroverk, så att jag tror, att man icke skall kunna bortresonera det.

Jag kan förstå, att utskottet kan vara tveksamt, då det är fråga om inrättande af nya läroverk, och då Ystad är den enda plats, där något sådant är ifrågasatt, synes det mig ganska naturligt, att någon tvekan i detta fall kan hafva förefunnits hos utskottet, oakadt både Kungl. Maj:t och läroverkskommittén uttalat sig i denna riktning. Men de skäl, utskottet anført för sin ståndpunkt i frågan, synas mig dock icke vara rikligt talande. Det bör finnas en bestämd norm, efter hvilken allmänna läroverk skola upprättas. Därvid bör hänsyn

tagas antingen till behovet såsom sådant eller till antalet lärjungar vid respektive läroverk.

Hvad i föreliggande fall behovet angår, synes det vara till fullo konstateradt, då staden Ystad under dessa 16 år för anordnande af de fyra högre klasserna vid läroverket offrat nära en tredjedels miljon.

Hvad antalet lärjungar beträffar, är det i alla fall åtta fullständiga läroverk, som ha mindre antal lärjungar än läroverket i Ystad. Både ur den ena och andra synpunkten tyckes det sålunda vara skäl att inrätta ett högre allmänt läroverk i Ystad.

I likhet med den föregående talaren tror jag icke, att staden Ystads ekonomi längre kan medgifva, att staden, som hittills själf bestrider större delen af omkostnaderna för de fyra högre klasserna vid läroverket, och detta just på grund af den garanti staden måst öfvertaga för det järnvägslån, om hvilket han talade. Dessutom har staden alltifrån tiden för läroverkets utvidgning af sparbanken därstädes bekommit ett ganska stort årligt bidrag till bestridande af dessa utgifter. Men sedan numera ytterligare en sparbank där inrättats och börjat konkurrera med den förra, kan man gifvetvis icke påräkna så stora bidrag från detta håll. Sparbanken i Ystad hade visserligen afsatt till en fond ett belopp, som jag tror uppgick till 40,000 kronor och var afsedd att användas till bestridande af kostnaderna för de fyra högre klasserna af läroverket, men den lär nu vara i det närmaste slut. Under sådana förhållanden är det icke möjligt, att Ystad själf kan betala de kostnader, som äro förbundna med bibehållandet af de fyra högre klasserna vid läroverket.

Det kan icke nekas, att det kommer att kännas ganska hårdt för Ystad, om staden nu skulle mista det gymnasium, som den haft under en så lång tid som 16 år. Och det skulle äfven medföra olägenhet för landsbygden däromkring, som sändt ett rätt stort antal lärjungar till Ystads läroverk. Dessutom är det klart, att det ej heller skulle vara vidare behagligt för de lärare, som äro där anställda, att blifva så att säga bortkörda.

Hvad själfva kostnaden beträffar, kan den icke egentligen blifva så stor för staten. Ty det är alldeles klart, att om de nuvarande fyra högre klasserna vid läroverket i Ystad skulle indragas, så lär man nog icke kunna taga emot lärjungarne ur dessa klasser vid de närgränsande läroverken utan att där anordna s. k. parallellklasser. Det visade sig nämligen vid studentskrifningarna i år att sex ynglingar, som anmält sig till undergående af denna examen på reala linjen, hänvisades till Ystads läroverk, emedan plats icke kunde beredas dem vid angränsande läroverk.

Jag vill nu icke upptaga tiden längre. Jag skall blott be att få yrka bifall till den af herr Annerstedt afgifna, vid denna punkt i betänkandet fogade reservation, så lydande:

»att det femklassiga läroverket i Ystad utvidgas till högre allmänt läroverk, under förutsättning att kommunen åtager sig att tillhålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller byresersättning åt rektor, samt

att högre allmänna läroverket i Ystad erhåller jämte realskola endast realgymnasium.»

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.*

(Forts.)

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)

med ett därtill fogadt tillägg af denna lydelse:

»samt att i det reservationsanslag, som kommer att bestämmas för läroverkens stat, göres den ökning, som föranledes af ökad aflöning för rektor och lärare i följd af Ystads läroverks anordning såsom högre allmänt läroverk med realgymnasium i stället för endast realskola.»

Jag skall, herr talman anhålla om proposition på detta mitt yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Killebäckstorp, *Carlheim-Gyllensköld*, *Waldenström*, *Johansson* i Stora Mellby, *Lindgren* i Oskarshamn, *Trapp*, *Lund*, *Olsson* i Viken, *Sterner*, *Hammar-skjöld*, *Risberg*, *Redelius*, *Broström*, *Svensson* i Skyllberg, *Trolle*, *Nilsson* i Skärhus, *Lindgren* i Örebro, *Hammarlund*, *Bergström*, *Wallis*, *Wavrinsky* i Stockholm, *Nilsson* i Bonarp, *Svensson* i Ölseröd, *Persson* i Borrbý, *Jönsson* i Yngsjö, *von Geijer*, *Ljunggren*, *Centerwall*, *Bökelund*, *Johansson* i Möllstorp, *Petersson* i Påboda, *Broomé* i Bårslöf, *Segerdahl* och *Killander*.

Herr *Kvarnzelius*: Herr talman! Jag är mycket villig att erkänna, att det är tungt vägande skäl anförda till förmån för yrkandet, att Ystad skall få fullständigt realläroverk. Men å andra sidan finnes det äfven skäl, som tala för utskottets hemställan.

Den omständigheten, att Ystad gjort afsevärda uppoffringar för sitt undervisningsväsende, är visserligen värd allt erkännande. Men det får icke tillmätas alltför stor betydelse, då Riksdagen går att ordna undervisningen, hvad de allmänna läroverken beträffar. Jag anser, att Riksdagen i första rummet bör tillse, att dessa undervisningsanstalter blifva i möjligaste mån likartadt fördelade öfver hela riket i förhållande dels till folkmängden och dels till befolkningens täthet.

Om vi då se på Lunds stift, finna vi, att det är ganska väl tillgodosedt i hvad det gäller lärareplatser per tusental invånare. Det synes af kommitténs betänkande sid. 900, att Lunds stift har 4,8 tusen invånare per lärareplats, under det att medeltalet för hela riket är 4,91 tusen invånare per lärareplats. Däraf framgår, att Lunds stift äfven med nuvarande antal läroverk är bättre tillgodosedt, än riket i genomsnitt är.

Därtill kommer, att folktätheten där är betydligt större än i andra delar af landet, hvilket gör att befolkningen där har lättare att komma i åtnjutande af den undervisning, som bestås vid de allmänna läroverken.

Därjämte finnes det andra städer, som få nöja sig med realskolor, städer, som skulle vara lika, om icke mera berättigade än Ystad att få fullständiga läroverk. Jag tager exempelvis Borås och Eskilstuna med deras stora folkmängd och lifliga industriella verksamhet. Dessa två städer ha fått nöja sig med realskolor. Då synes det mig, att äfven Ystad med sin betydligt mindre folkmängd skulle kunna vara tillfredsställdt därmed.

Om vi vidare se på det antal lärjungar, som tillhört de högre

klasserna vid Ystads läroverk under t. ex. år 1900, finna vi, att det icke är så synnerligen stort. Det utgjorde i klassen 7: 1 på reallinjen 4, på latinlinjen b) 6 och på latinlinjen a) 1 samt i klassen 7: 2 respektive 4, 2 och 3. Dessa hade mycket väl kunnat få plats vid de andra högre allmänna läroverk, som finnas i närheten af Ystad. Om vi exempelvis se på Kristianstads läroverk, finna vi, att under samma år funnos i klass 6: 2 på reallinjen 6, på latinlinjen b) 9 och på latinlinjen a) 2, i 7: 1 på reallinjen 9, på latinlinjen b) 20 och på latinlinjen a) 2 samt i 7: 2 på reallinjen 8, på latinlinjen b) 11 och på latinlinjen a) 1.

Där synes mig, att det skulle finnas ganska god plats för dessa lärjungar, som genomgått realskolan i Ystad och som sedan få finna sig i att gå öfver till ett annat läroverk med fullständigt gymnasium.

Jag har velat säga detta för att motivera den ståndpunkt jag intagit inom utskottet, då jag följt utskottsmajoriteten i dess hemställan.

Herr talman! Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag underskattar ingalunda den nödvändighet, som har förelegat för det särskilda utskottet att med stor varsamhet gå in på ändringar i de förslag, som af Kungl. Maj:t blifvit framställda rörande de allmänna läroverken, hvad beträffar deras befintlighet eller icke befintlighet i vissa städer. Jag kan också förstå, att i denna punkt, där Kungl. Maj:t har föreslagit utvidgning af ett redan befintligt läroverk, detta måste ha uppväckt hos utskottet stor tvekan. Ty man står kanske på en principiellt lugnare ståndpunkt, om man äfven i en sådan fråga helt och hållet håller sig till det bestående. Men hvad läroverket i Ystad beträffar, förefaller det mig, som utskottet icke borde blifva så synnerligen missnöjdt, om kammaren skulle särskildt med afseende på detta läroverk frångå utskottets förslag. Det är ju dock ett faktum, att läroverket har vant sig vid att vara ett högre läroverk i 16 år. Det är således en kännbar förlust för den stad, där det befinner sig, om det icke hädanefter skulle få existera till den utsträckning, i hvilken det förefunnits under en lång tid.

Man säger nu — och den föregående talaren anförde skäl, som jag icke vill underkänna, för bifall till utskottets förslag — man säger, att antalet lärarekrafter i Skåne är jämförelsevis stort i förhållande till hvad det är på andra orter. Men det är naturligtvis därför, att behovet af dessa lärarekrafter där framträdit i jämförelsevis större grad än på andra ställen.

Med afseende på antalet högre allmänna läroverk vill jag dock säga, att Skåne icke är för närvarande så utomordentligt väl lottadt och skulle icke heller blifva det, om kammaren ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag beträffande läroverket i Ystad. Jag väljer, för jämförelses skull, den stad, i hvilken vi nu befinna oss, och det län, som ligger omkring denna stad. Vi finna då att, enligt de statistiska uppgifter, som blifvit till oss utdelade, invånarantalet i Stockholms stad och Stockholms län utgör tillsammans 485,000. För detta invånarantal finnas fem högre af staten underhållna läroverk, under det åter Kristianstads och Malmöhus län, med ett invånarantal af tillsammans

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.*

(Forts.)

Om ändrad anordning af rikets allmänna läroverk m. m.
(Forts.)

636,000, för det närvarande, såsom bekant, hafva endast fyra högre allmänna läroverk och nu, om därom väckt förslag bifalles, skulle få ett femte i Ystad. Invånarantalet i de båda skånska länen är således mycket större än det i Stockholms stad och län, men det oakadt skulle Skåne, äfven om Ystads läroverk uppflyttades till fullständigt, icke få ett större antal högre läroverk än Stockholms stad och län nu äga.

Nu har sagts, att Kristianstads högre allmänna läroverk är af den storlek, att det medgifver öfverflyttande dit af lärjungar från Ystad. Detta må vara sant för det närvarande. Men det torde nog icke dröja så länge, innan läroverket i Kristianstad äfven efter den nya organisationen blir så fyllt, att det icke kan mottaga några flere lärjungar, och att det i alla fall *då* blir nödvändigt att upprätta ett högre läroverk i Ystad. Kan det då vara skäl att afbryta den läroverksanordning, som redan finnes vidtagen i denna senare stad, och på ett så djupt kännbart sätt ingripa i redan förefintliga förhållanden, för att inom kanske ganska kort tid nödgas återgå till dessa? Sådant kan väl ej vara nyttigt och lämpligt, och därför, herr talman, ber jag att få förena mig med dem, hvilka hemställt om bifall till herr Hans Anderssons i Nöbbelöf under öfverläggningen framställda yrkande.

Med herr von Friesen förenade sig herrar *Höjer, Byström, Beckman, Pantzarhielm, K. G. Karlsson* i Göteborg, *Kronlund* och *Wawrinsky* i Saltsjöbaden.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Då den föreliggande frågan icke är någon principfråga, har jag rörande densamma icke reserverat mig till utskottets betänkande. Men såväl inom läroverkskommittén som inom utskottet har jag stått på deras sida, som ansett, att de gymnasiaklasser, Ystad nu i 16 år med egna medel uppehållit, borde bibehållas och öfvertagas af staten.

Jag finner också att det skäl, som af utskottet anförts för en motsatt uppfattning, icke är synnerligen starkt. Utskottet säger nämligen på sid. 61 väsentligen det, att utskottet erkänner de af samhället gjorda uppoffringarna, men anser, att det skulle kunna leda in på »en betänkelig väg» såväl för samhällena själfva som för statsverket, om man nu bifölle Ystads anhållan. Jag menar dock, att det icke alls är någon betänkelig utan fastmer »en ganska naturlig väg», som ett samhälle, hvilket finner sig ha behof af en högre bildningsanstalt, slår in på, om det upprättar en sådan anstalt, under flere år med egna medel underhåller den och sedermera, då det visat sig, att den verkligen är af ett allmänt behof påkallad, kommer och begär, att staten skall öfvertaga densamma. Jag håller före, att man under sådana förhållanden bäst kan afgöra, om den väg, hvarpå samhället slagit in, är den rätta och bör fullföljas eller ej. Icke heller kan detta kallas en väg, som är så lätt, att man behöfver vara rädd för att allt för många samhällen skola beträda den. Ty, mina herrar, det är icke någon småsak för ett samhälle att, för att få ett lägre allmänt läroverk utvidgadt till ett högre, på

egen risk upprätta en gymnasialafdelning och på kommunens bekostnad underhålla densamma under halftannat årtionde.

Hvad åter det anmärkta höga antalet läroverk i Skåne angår, så framgår tydligt nog af den tabell å sid. 900 i läroverkskommitténs betänkande, till hvilken en ärad utskottsledamot nyss hänvisade, att Lunds stift icke är så särdeles gynnadt med läroverk som han ville påstå. Det är nämligen icke mindre än fem af rikets stift, om man räknar med Stockholms stad, som i detta afseende äro bättre ställda än Lunds stift.

Jag håller också före, att den framdragna jämförelsen med de afstyrkta utvidgningarna i Eskilstuna och Borås icke är särdeles talande. Ty i fråga om dessa städer gäller det en verklig nybildning, under det att det i Ystad endast är fråga om att bevara en institution, som redan finnes och som det, efter hvad af föregående talare framhållits, är förenadt med svårigheter för kommunen att för framtiden upprätthålla.

Hertigdömet Skåne är dessutom en folkrik och välmående landsända, som fostrar många raska ynglingar, hågade och förmögna att skaffa sig en högre bildning, och som det — såsom redan påvisats — nog ej blefve så lätt att inpassa vid de hittillsvarande fullständiga skånska läroverken. Och ingalunda behöfver befaras, att ett högre läroverk i Ystad skall lida brist på lärjungar, då underbyggnaden är så stark. Af hvad som står att läsa på sid. 60 i utskottets betänkande inhämtas nämligen, att af rikets femklassiga läroverk har intet, med undantag af de i Stockholm och Göteborg belägna, i medeltal för tioårsperioden 1891—1900 haft så stort antal lärjungar som Ystads i dess fem lägre klasser.

Enligt mitt förmenande har kammaren alltså goda skäl att — utan att göra orättvisa åt något håll eller för framtiden behöfva frukta farliga konsekvenser af beslutet — biträda det förslag, som framställt af den förste ärade talaren och närmare formulerats af herr Hans Andersson. Till detta förslag tillåter jag mig alltså, herr talman, att i likhet med flera föregående talare yrka bifall.

Herr *Persson* i Arboga instämde häruti.

Herr *Thorsson*: Herr talman! Jag skall kort och godt be att få återtaga mitt förut gjorda yrkande och instämma med herr Hans Andersson i Nöbbelöf.

I detta anförande instämde herrar *Dahn* och *Thylander*.

Herr *Persson* i Stallerhult: Herr talman, mina herrar! Det är sant att, om utskottets förslag i denna punkt antages, Ystad kommer att gå förlustig den stora förmån denna stad nu äger genom att hafva sitt eget gymnasium. Men det är att märka, att Ystad härigenom väl icke drabbas af större förlust än åtskilliga andra städer, hvilka kanske till och med alldeles skola komma att få afstå från sina läroverk. Förlusten för dessa städer kan bli fullt lika

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad anordning af rikets allmänna läroverk m. m.
(Forts.)

kännbar, äfven om deras läroverk icke nått samma dimensioner som det i Ystad. För öfrigt är det icke staten, som underhåller detta gymnasium i Ystad, utan kommunen har funnit det med sin fördel förenligt att själf inrätta och bekosta detsamma. Läroverket har nu både ett real- och ett latingymnasium, men enligt reservanternas förslag skulle endast realgymnasiet bibehållas och öfvertagas af staten. Men kan det väl vara möjligt, att man går rätt till väga, om man låter staten öfvertaga och bekosta ett realgymnasium, som är af så ringa storlek, att dess lärjungeantal utgör i nedre sjätte klassen endast 7, i öfre sjätte 6, i nedre sjunde 3 och i öfre sjunde 3, eller tillsammans blott 24? Om man får hålla sig till dessa i utskottets betänkande anförda siffror ur läroverkets katalog för höstterminen 1903 och antaga att lärjungeantalet äfven framdeles, såsom ju troligt är, skulle stanna vid ungefär denna siffra 24, så kommer väl den undervisning, som skulle meddelas vid detta realgymnasium, att blifva dyrbarare än hvilken som helst som enligt utskottets förslag skulle meddelas. Det är möjligt, att kostnaderna för ett gymnasium i Visby skulle komma att blifva kanske lika höga, men detta beror på det särskilda förhållandet, att detta gymnasium är afsedt för en från fastlandet långt aflägsen ö, hvars befolkning skulle hafva stora svårigheter att anlita ett läroverk på fastlandet.

Nu finnes i Ystad också ett latingymnasium, som, äfven det, är bekostadt af kommunen, med ett lärjungeantal i detta gymnasiums samtliga klasser af 35. I fall nu reservanternas förslag om bibehållandet endast af realgymnasiet antages, kunna dessa 35 lärjungar — om vi nu få hålla oss till denna siffra — icke vidare få någon undervisning vid ett läroverk i Ystad, utan måste söka sig sådan på ett annat håll. Det ifrågasättes således, att man skulle hafva ett särskildt realgymnasium endast för dessa förut omnämnda 24 lärjungar, som för närvarande finnas på ystadsläroverkets reallinje. Det får väl i alla fall anses, att staten vore bra frikostig, om den åtog sig att öfvertaga gymnasiet för att meddela undervisning åt ett sådant fåtal lärjungar — det är icke antagligt, att elevantalet skulle nämnvärdt komma att öfverskrida det nuvarande antalet 24 å den nu befintliga reallinjen. Ty det har i den kungl. propositionen framhållits, att inrättandet af en realskoleexamen med skäl kunde antagas minska tillströmningen af lärjungar till gymnasium; det har antydts att, om rättighet till afläggandet af en sådan examen medgäfvos och denna beredde kompetens till erhållande af åtskilliga platser samt underlättade erhållandet af en del privata sådana, de flesta lärjungar skulle aflägga en sådan examen och därefter sluta sin skolgång. Häraf skulle i sin ordning blifva en följd, att gymnasiet hufvudsakliga uppgift blefve att meddela förbildning åt sådana lärjungar, hvilka sedermera ämnade ägna sig åt vetenskapliga studier, vid universitet eller dylikt.

Jag tror därför det riktigaste vara, att kammaren bifaller utskottets förslag i denna del, och ber sålunda, herr talman, att få förena mig med herr Kvarnzelius i hans yrkande på bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen i enlighet med de därunder gjorda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till det af herr Andersson i Västra Nöbbelöf under öfverläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Herr Magnusson i Tumhult begärde votering, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å första särskilda utskottets hemställan i punkten 6:o) af utskottets förevarande utlåtande n:o 2, bifaller det af herr Andersson i Västra Nöbbelöf under öfverläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 114 ja mot 96 nej; hvadan kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit det af herr Andersson i Västra Nöbbelöf under öfverläggningen framställda yrkandet.

Punkten 7:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8:o).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att medgifva:

att följande högre allmänna läroverk, nämligen i Göteborg: realläroverket, Stockholm: realläroverket å Norrmalm och realläroverket å Östermalm, Sundsvall, Västervik och Ystad, erhöles, jämte realskola, endast realgymnasium.

Med anledning af detta förslag hade af herr *A. G. Andersson* (motion n:o 49 i Första Kammaren) och af herr *R. Ekholm* (motion n:o 230 i Andra Kammaren) yrkats:

att Riksdagen i sammanhang med beslut om förändrad organisation af rikets allmänna läroverk måtte besluta, att Sundsvalls allmänna läroverk skulle utvidgas till fullständigt läroverk äfven på latinlinjen.

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen, med afslag å herrar Anderssons och Ekholms motioner, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att läroverket i Sundsvall erhöles, jämte realskola, endast realgymnasium; samt

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

b) att Riksdagen på det sätt måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag i öfrigt i förevarande punkt, att följande högre allmänna läroverk, nämligen i Göteborg: realläroverket, Stockholm: realläroverket å Norrmalm och realläroverket å Östermalm samt Västermik, erhöles, jämte realskola, endast realgymnasium.

Efter föredragning af *mom. a)* anförde

Herr Ekholm: Herr talman, mina herrar! Jag hade visst icke tänkt att vid denna punkt begära ordet, men med anledning af utgången af den senast företagna omröstningen kan jag icke låta den nu föredragna punkten alldeles begrafvas i stillhet.

Om någon hänsyn tages till folkmängdsförhållandet i Sundsvalls stad med kringliggande omnejd, är det alldeles gifvet, att denna stads kraf på erhållandet af ett jämväl på latinlinjen fullständigt läroverk måste anses vara fullt berättigadt. Utskottet har i sitt afstyrkande utlåtande citerat departementschefens uppgift, att Sundsvalls läroverk hade på gymnasiestadiet icke mer än 76 lärjungar, under det att läroverkets hela elevantal uppginge till 351. Nyss har denna kammare beslutit inrättandet af ett fullständigt läroverk i Ystad, där, enligt hvad en kammarledamot nyss framhållit, lärjungeantalet på gymnasiestadiet endast är 59, nämligen 35 å latinlinjen och 24 å reallinjen. Det torde då icke böra förtänkas mig, om jag anser, att Sundsvall har i fråga om erhållandet af ett fullständigt läroverk ett kraf, lika berättigadt som det Ystad någonsin kan hafva.

Inför utskottets enstämmiga afstyrkande har jag emellertid, herr talman, icke något särskildt yrkande att göra, utan jag har endast velat uttala ett beklagande af det öde, som min motion rönt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 9:o och 10:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11:o).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att medgifva, att, i sammanhang med ny lönereglering för lärarne vid de allmänna läroverken och med afskaffande af det nu stadgade obligatoriska feriearbetet, läsårets längd bestämdes till 38 veckor, påsk- och pingstlof däri inräknade.

Utskottet hemställde, att Riksdagen på det sätt måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att, i sammanhang med afskaffande af det nu stadgade obligatoriska feriearbetet, läsårets längd bestämdes till 38 veckor, påsk- och pingstlof däri inräknade.

Reservationer hade emellertid framställts:

af herrar *Persson* i Stallerhult och *Widén*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte på så sätt bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att, i sammanhang med afskaffande af det nu stadgade obligatoriska feriearbetet, läsårets längd bestämdes till 38 veckor, påsklof däri ej inräknadt;

af herr *Dahn*, som föreslagit, att Riksdagen på så sätt måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att, i sammanhang med afskaffande af det nu stadgade obligatoriska feriearbetet, läsårets längd bestämdes till 38 veckor, påsk- och pingstlof däri inberäknade; dock så att inträdes- och flyttningspröfningarna vid höstterminen måtte äga rum före läsårets början;

samt af herr *Kvarnzelius*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr *Widén* som yttrade: Som herrarne observera, hafva jag och herr *Carl Persson* i Stallerhult reserverat oss i denna punkt och påyrkat en något förlängd lästid.

Ferierna ha i vårt land från äldre tider varit utomordentligt långa, och voro det ända till midten af förra århundradet, i det att läsåret först år 1856 ökades till 36 veckor som det nu är. Anledningen till de långa ferier, som före den tiden ägde rum, var, som det heter, att »ungdomen skulle ha frihet att resa hem eller till andra orter, där de kunna förvärfva sig något till underhåll till nästkommande termin.» Det var alltså näringsomsorger, för hvilka de långa ferierna behöfdes för lärjungarne; och det var nog äfven näringsomsorger, som under ferierna sysselsatte lärarne. I den nya skolordningen år 1856 ökades, som sagdt, lästiden med 6 veckor, hvarigenom läsåret blef 36 veckor, däri påsklofvet icke inräknades. År 1865 ändrades detta åter, så att läsåret minskades med en vecka på det sättet, att påsklofvet inräknades i lästiden. Sedermera har detta allt fortfarande varit gällande och är så ännu.

Emellertid hafva flere gånger förslag varit å bane och äfven blifvit af statsmakterna godkända att ytterligare utsträcka lästiden. Så hemställde Kungl. Maj:t till 1873 års Riksdag, att lästiden skulle utsträckas till 39 veckor, hvilket äfven blef af Riksdagen bifallet. Men märkvärdigt nog föranledde detta sedan icke till någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida, utan i 1878 års skolstadga blef det såsom det förut varit. I det förslag, som Kungl. Maj:t år 1887 framlade för Riksdagen, föreslogs, att läsåret skulle utsträckas till 40 veckor, däraf 39 veckor, påsk- och pingstlof inräknade, skulle utgöra den egentliga lästiden. Men för lärarne skulle tjänstgöringstiden utgöra 40 veckor, i det tiden för flyttnings- och inträdespröfningar tillkom utöfver den egentliga för lärjungarna afsedda lästiden. Detta förslag kom icke till behandling af Riksdagen, därför att Riksdagen, som bekant, upplöstes. Men vid 1890 års riksdag framlade Kungl. Maj:t återigen ett likadant förslag. Detta blef emellertid i af-

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk.
m. m.
(Forts.)*

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.*

(Forts.)

seende å läsårets längd af Riksdagen nedprutadt; kamrarne beslöto nämligen en längd för läsåret af 38 veckor, men fastställde samtidigt lärarnes tjänstgöringstid till 39 veckor. Äfven vid 1890 års riksdag förföll frågan om läroverksomorganisationen, och därigenom förföll äfven detta af kamrarne antagna beslut om utsträckning till 39 veckor. Återigen vid 1892 års riksdag kom ett nytt förslag, men då läroverksomorganisationen äfven då förföll, blef det ingenting utaf. Härutaf se vi, att statsmakterna för sin del varit benägna att något mer än nu af utskottet föreslagits utsträcka läsårets längd.

Om vi vidare i detta afseende jämföra vår ståndpunkt med förhållandena i andra länder, finna vi, att vi ha kortare läsår än alla andra länder, med undantag af Finland, som sedan föreningen med Sverige har kvar den kortare lästiden. I många länder är lästiden betydligt längre, och se vi på våra grannländer, så är den äfven där längre. I Danmark är den $43\frac{1}{2}$ veckor samt i Norge 40 veckor, och således längre än af utskottet föreslagits, ehuru, åtminstone hvad Norge beträffar, samma klimatiska och andra förhållanden borde råda som hos oss.

Nu har Kungl. Maj:t, som bekant, föreslagit läsårets längd till 38 veckor, påsk- och pingstlof däri inräknade, och det har också af utskottets pluralitet blifvit tillstyrkt. Emellertid ha vi reservanter ansett det vara gagneligt, om läsåret utsträcktes något längre. Skälet till den ringa utsträckning, som af utskottet föreslagits, torde förnämligast vara, att vissa medicinska auktoriteter satt sig emot utsträckningen och menat, att långa ferier för lärjungarna skulle behövas för att bereda dem tillfälle att rekreera sig. Men de medicinska auktoriteterna äro ej eniga. Det finnes andra sådana, som hålla före, att om läsåret utsträcktes något utan att kurserna samtidigt ökades, skulle lärjungarna vinna därpå. Och här är icke meningen att öka kurserna utan blott att öka läsåret med en vecka och således få längre tid för samma kurser, som nu äro afsedda att genomarbetas på en veckas kortare tid.

Dessutom kan det vara mycket fråga, huruvida det är nyttigt att ha så lång ledighetstid för lärjungarna, som i vårt land är förhållandet, huruvida det icke är olämpligt, att de vänjas vid att så lång tid gå sysslolösa. I sådant afseende har man, som vi veta, försökt att sysselsätta dem med så kallade feriearbete. Emellertid har detta visat sig olämpligt ur många synpunkter, och det är icke mer än en mening därom, att det obligatoriska feriearbetet bör borttagas. Då vi nu taga bort det obligatoriska feriearbetet, kunde det väl vara skäl att i stället uttänja lästiden något. Jag vill särskildt erinra om att den högsta medicinska myndigheten i vårt land, medicinalstyrelsen, i sitt yttrande också tillstyrkt en ytterligare utsträckning af läsåret och därvid framhållit, som vi erinra om i vår reservation, att den långa ferietiden är af mycket tvifvelaktig nytta, såsom medförande ett alltför ojämnt fördelande af själsverksamheten hos vår ungdom, på samma gång den uppammar en ovana hos det uppväxande släktet att anslå onödigt lång tid till hvila och förströelse. Ja, jag undrar om icke detta yttrande i sig innebär en ganska stor grad af sanning. Jag tror, att det vore ganska lämpligt att något minska denna

ferietid. Och reservanternas yrkande är så ofantligt moderat, att det väl vore allt skäl att bifalla detsamma.

Det föreligger verkligen ännu ett skäl, hvarför reservanterna ställt sig på denna ståndpunkt. Herrarne finna, att här föreslagits utsträckning af lästiden på det sättet, att påsklofvet, såsom bekant en vecka, icke skulle inräknas i lästiden. Sedan Kungl. Maj:t nu föreslagit och Riksdagen väl också kommer att godkänna, att lärarnes aflöning, liksom andra tjänstemäns, skall fördelas i lön och tjänstgöringspengar och vid full tjänstledighet afstås till vikarien, kommer af de nu gällande bestämmelserna i ämnet att följa, såsom också påpekats i reservationen, att en ordinarie lärare, som är tjänstledig under en tid, som omfattar jämväl påsklofvet, blir skyldig att afstå tjänstgöringspenningar till vikarien, äfven för en vecka, då ingen tjänstgöring pågår. Detta skulle undvikas genom vårt förslag. Att vi icke undantagit jämväl pingstlofvet, beror därpå, att det icke är säkert, att eller huru långt pingstlof det kommer att blifva. Läroverkskommittén har nämligen föreslagit, att det bör lämnas i vederbörandes händer att inskränka detsamma. Dessutom är det så obetydligt, blott de två heldagarna och högst två dagar därutöver. Vi ha därför nöjt oss med att hemställa, att *påsklofvet* icke skall inräknas i den egentliga lästiden.

På grund af hvad jag anfört ber jag att få yrka bifall till herr Carl Perssons och min reservation.

Herr *Matsson* instämde häruti.

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Jag känner mig böjd att opponera mig emot, snart sagdt, alla de satser, som den siste talaren uttalat. Efter mitt förmenande är det tvärtom ett stort företräde, som vår svenska skoluppfostran äger därutinnan, att vi ha så långa ferier, särskildt så långa sammanhängande sommarferier. Den siste talarens anförande grundade sig tydligen på den uppfattningen, att vid barnens uppfostran endast den rent bokliga bildningen, plugget med läxorna, spelar någon roll, under det han helt och hållet förbisåg de praktiska sysselsättningar, friluftssysselsättningar, som beredas och böra beredas barnen under deras ferier. Han yttrade till exempel, att med de långa ferierna, skulle barnen gå sysslolösa under så lång tid. Men icke behöfva barnen gå sysslolösa därför, att de ha ferier under 3 månader af sommaren. Meningen med dessa ferier är naturligtvis och bör vara och blir mer och mer den, att barnen under ferietiden sysselsättas med praktiska saker, trädgårdsarbeten, landbruksarbeten samt med de nu så ofta förekommande skolvandringarna och dylikt, hvilket ur uppfostringssynpunkt är så ofantligt viktigt och dess bättre mer och mer kommit i bruk bland ungdomen.

Jag kan således icke på något sätt instämma med den föregående talaren i hans fördömande af den långa ferietiden. Jag tror, att utskottet träffat den riktiga medelvägen, då utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit 38 veckors lästid, och att det obligatoriska sommararbetet borttages, så att barnen under sommaren få sysselsättas med rent praktiska saker; med arbeten, öfningar och syssel-

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverks
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad sättningar ute i det fria, hvartill de långa ferierna gifva anledning anordning och möjlighet.

Jag anhåller på dessa grunder att få yrka bifall till utskottets allmänna hemställan i denna punkt.

(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Höjer, Wallis, Nydal, Nyström, Hultkrantz* och *Lindgren* i Örebro.

Herr Wawrinsky i Saltsjöbaden: Herr talman, mina herrar! Under gårdagens principdebatt yttrade en af talarne på stockholmsbänken, att reformer i allmänhet icke borde brådstörtadt beslutas, utan att de borde så småningom införas. Det må nu vara riktigt, men det synes mig dock att den ärade talaren måste vara mycket oförnöjsam, om han icke är belåten med det sätt, hvarpå föreliggande reformfråga blifvit behandlad. Vi hörde af den nästföregående talaren, att det är långa tider, 50 år i det närmaste, sedan den nuvarande arbetstiden i skolan blef införd, men att under denna tid mångfaldiga gånger yrkanden framställt och äfven af Riksdagen bifallits, gående ut på att ferietiden skulle minskas och således årliga arbetstiden förlängas. Vi hörde också, att denna arbetstid för närvarande är 36 veckor, eller om vi frånräkna påsk- och pingslof, 34 $\frac{1}{2}$ veckor, och att följaktligen ferietiden är 17 $\frac{1}{2}$ veckor om året. Jag har visst icke någonting emot att skolbarnen få hvila sig ifrån ansträngande arbete, och icke heller skulle jag alldeles motsätta mig de nuvarande långa ferierna, om de icke vore ordnade så, att största delen af desamma infaller i löpande följd med icke mindre än 3 månader.

Det har anförts skäl både för och emot denna anordning. Jag vill blott i största korthet påpeka några af dessa, hvilka för mig synas mest betydande. Jag fäster mig då mindre vid hvad som förut anförts i detta afseende, nämligen att vi genom de långa ferierna och de nuvarande kurserna jäkta barnen, så att de bli öfveransträngda, hvilket påstås af en och annan vara förhållandet. Om jäktande förekommer, så kommer detta emellertid att ovillkorligen ökas genom de långa ferierna, ty när barnen gått sysslolösa eller åtminstone icke sysselsatts med skolarbete under fulla 3 månader, blir följden, att de vid höstterminens början glömt bort en stor del af hvad de förut inlärt, och att de få börja med att åter inpränta detta i minnet. Detta kan väl icke gärna vara till fördel hvarken för undervisningen, ej heller för barnen eller för lärarne, då därigenom tiden för inhämtande af de bestämda kurserna än mera inskränkes. Hvad som emellertid för mig varit det mest talande skälet till att jag i medicinalstyrelsen biträdt beslutet om det yttrandes afgifvande, som omnämndes af den ärade talaren på södermanlandsbänken, det har varit mina farhågor för följderna af den ovana, som ovillkorligen frammanas hos barnen genom den långa loftiden, nämligen ovanan att gå sysslolösa. Denna ovana blir allt mer och mer utpräglad hos dem under de många år de gå i skolan. Vid akademien blir det därefter om möjligt än värre. Om vi efter 10 års dylika skolstudier tillbringa 6 å 8 år vid akademien och, sedan vi där gått och »hvilat» oss icke mindre än 4 å 5 månader på året, skola börja med allvarligt arbete i det allmänna

lifvet, kännes det helt visst ganska pressande att hålla i hela året om, det kan jag försäkra af egen erfarenhet. Och med nuvarande systemet och arbetsfördelningen i skolan följer, att man under så lång tid som minst 3 månader tvingas att göra snart sagdt ingenting — ty ordandet om att man skall hållas till praktiskt arbete är mycket vackert och bra tänkt, men jag undrar, huru många föräldrar ha tillfälle att tillhålla barnen till sådant arbete eller ens intresse därför — däraf följer, säger jag, snart sagdt med tvång, att våra barn gå och slå dank i månadstal med resultat, som angifves i den gamla sentensen: »Fåfång gå lärer mycket ondt».

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Nu brukar mot förslaget om inskränkning af ferierna anföras först och främst, att det förefinnes ett så stort behof af rekreation för lärjungarne såväl som för lärarne. Ära den som äras bör. Jag skall börja med lärarne. Jag vill visst icke förneka, att herrar lärare ha ett synnerligen tungt, enerverande och tröttande arbete, som gör, att de nog äro i behof af hvila och därtill ganska lång hvila. Men detta är något helt annat än att de skola ha 4 månaders semester. Det finnes, mig veterligen, ingen tjänstemannaklass, vare sig i vårt land eller annorstädes, som åtnjuter så lång semester, som våra lärare, och det synes mig alldeles icke behöfligt att bibehålla så lång hvilotid för dem. Jag känner många tjänstemän, hvilka ha fullt upp ett lika ansträngande arbete som herrar lärare och som ändå få nöja sig med *en månads* semester och därtill vara nöjda och belåtna, om de få den.

Jag har på grund af vissa omständigheter under min skoltid njutit undervisning vid icke mindre än 3 läroverk och därigenom kommit i beröring med en massa skolkamrater. Sedan har jag en tid varit skolläkare och jämväl senare haft tillfälle att rätt mycket komma i beröring med ungdom och studera icke blott deras andliga utan äfven deras kroppsliga egenskaper. Hur jag letar i mitt minne, kan jag emellertid icke erinra mig ett enda fall af öfveransträngning på grund af skolarbete. Jag förnekar visst icke, att det funnits gossar med nervösa sjukdomar eller symptom. Men dessa ha berott på helt andra orsaker, som det icke kan vara lämpligt att här vidröra, men icke på ett ansträngande arbete. Nu finnes det emellertid, som bekant, en del läkare, som ha en annan uppfattning i denna fråga än jag; jag är dock icke så alldeles säker om att dessa bygga sina åsikter på praktisk erfarenhet. Jag skulle nog kunna berätta många muntrande historier om hur det går till, när skolgossar skaffa sig lof från ett eller annat ämne, särskildt i öfningsämnena. Jag vill blott omtala en af dem från en af skolorna i Stockholm. Det blef där bekant, att en af stadens läkare lätt säg eller fann, att gossarna voro öfveransträngda och ledo af s. k. nevrasteni. Detta spreds som en löpeld i skolan. Lärjungarne lärde sig af äldre kamrater att beskrifva vissa passande sjukdomssymptom, och den ene fick betyg efter den andre af läkaren; han skref där, att de ledo af nevrasteni. Enligt min mening ledo de blott af en sjukdom, som på min skoltid kallades skolsjuka. Det är emellertid tydligt och klart, att om många läkare stå på den ståndpunkten, att de anse våra barn bli öfveransträngda i skolan, och då naturligtvis barnen själfva äro benägna att gärna

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

tro på sådant tal, en önskan skall uppstå hos dem att slippa ifrån arbetet, helst då de äfven få höra föräldrarne tuta sig i öronen: »ansträng dig icke, min käre gosse, för all del ansträng dig icke!» Och på det sättet uppstår äfven en skolstatistik, som nog blifvit använd af en eller annan läkare vid diskussionen om denna fråga, men som icke kan anses tillfredsställande.

Jag vill här påpeka hvad som nyss omnämndes af den förste ärade talaren, nämligen att det är svårt att förstå, hvarför vi i Sverige skola vara i behof af längre ferier än i andra länder. Det kan tänkas och säges ju äfven, att det beror på klimatiska förhållanden, långa vintrar o. s. v. Men hvarför behöfvas då icke lika långa ferier i Danmark och i Norge, där samma klimatiska och sociala förhållanden råda som hos oss. Danskarne ha endast $\frac{1}{3}$ så långa ferier som vi och norrmännen ha 40 veckors arbetsår och således endast 12 veckors ferier. Jag har särskildt satt mig i förbindelse med norska läkare och andra personer i Norge, och de ha enstämmigt förklarat, att där finnes icke någon ovilja hos allmänheten emot dessa korta ferier. Snarare börjar opinionen luta åt det hållet, att de skola ännu mera förkortas än för närvarande är fallet.

Som herrarne höra, är jag af den åsikt, att våra långa skolferier böra förkortas. Meu därmed är icke sagdt, att jag vill ha arbetskurserna ökade. Tvärtom, till det mångläseri, som för närvarande råder i skolan, är jag en bestämd fiende. Och jag skulle gärna se att arbetet kunde än mer minskas, än hvad som kommer att göras genom den nu föreslagna reformen, ja, jag går så långt, att jag skulle vilja till och med ha flera lofdagar under terminernas lopp än som nu finnas. Särskildt vill jag rekommendera ett system, som redan blifvit försökt här i Stockholm, nämligen införandet af läxfria dagar, d. v. s. att lärjungarna till måndagarna icke ha några läxor, utan då de gå hem på lördagseftermiddagen, veta, att de ha lördagen och söndagen fullkomligt fria och icke behöfva tänka på sina läxor utan kunna använda dessa dagar till friluftslif, sport o. s. v. Sådan anordning är enligt min öfvertygelse det kraftigaste medlet att förekomma öfveranstängning inom skolorna, och det har visat sig särdeles lämpligt vid de läroverk, där det användts.

Jag hade från början ämnat yrka på en ännu större förlängning af terminerna, än hvad som såväl af utskottet som reservanterna blifvit föreslaget, nämligen samma anordning som i Norge eller 40 veckors arbetsår. Men jag förstår, att det icke finnes någon utsikt att få ett sådant förslag antaget, utan att de, som önska en bättre anordning än den närvarande i detta afseende, böra förena sig om det som föreslagits af reservanterna.

Därför ber jag för min del att få instämma i det yrkande, som af den förste talaren framställdes.

Herr Ström i Transtrand: Reservanterna i denna punkt ha naturligtvis utgått från den förutsättningen, att man skulle af arbetet söka erhålla den bästa möjliga produkt, och de hafva därvid tänkt sig, att ju längre skolarbetet blefve, desto mer skulle man också komma att vinna. Om jag vore öfvertygad, att så skulle blifva för-

hållandet genom den förlängda lästiden enligt reservanternas förslag, skulle jag för min del gärna biträda detta förslag. Men därom är jag alls icke öfvertygad. Det förhåller sig dessutom så, att det kan finnas mycket att lära äfven under den tid, då lärjungan icke behöfver sitta på lärorummet och plugga med sina läxor. En omväxling i det fallet synes mig vara synnerligen viktig och beaktansvärd. Den föregående ärade talaren antydde, att man kunde uppnå samma mål på annat sätt därigenom, att lärjungarna emellanåt kunde få vistas i hemmet utan att ansträngas med arbete för nästkommande dag. Detta kan visserligen låta sig göra, när man tänker på de barn, hvilkas föräldrar bo i städerna, men helt annat blir förhållandet, när man tänker på landsorten med dess långa afstånd. Där är det så ställt, att föräldrarna knappast kunna få se sina barn under jullovet, än mindre någon gång under terminen, utan sedan barnen skickats till läroverket vid terminens början, stanna de där till terminens slut, så framt de icke skola taga sig permission under några dagar. Vid sådant förhållande synes det mig, som om krafvet på bibehållandet af den nuvarande ferietiden endast skulle vara ett erkännande af föräldrarnes rätt öfver barnen. Denna synpunkt vill jag särskildt framhålla såsom ett mycket viktigt skäl att icke utsträcka lästiden längre än hvad Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit.

Om alla lärjungar hade lätt att följa med undervisningen, då skulle det vara likgiltigt, om icke ferietiden vore så lång, ty barnen skulle då icke blifva öfveranstängda och de behöfde då icke heller någon särskild rekreationstid. Men nu är förhållandet det, att en del af barnen äro svaga antingen med afseende på sitt hälsotillstånd eller med afseende på förmågan att följa med undervisningen. För dem behöfvas de långa ferierna, särskildt om man tänker på att åtskilliga af dem få underbetyg och måste läsa under ferierna för att komma upp i en högre klass och icke bli efter sina kamrater. Särskildt för sådana barn äro de nuvarande långa ferierna af stor nytta, på det att de icke måtte blifva alldeles öfveranstängda. Med hänsyn till de långa afstånd, som ganska många lärjungar i vårt land hafva till läroverksstaden, och på grund af andra samverkande förhållanden anser jag det icke alls vara klokt att i någon större grad utsträcka läsarets längd utan iakttaga den största försiktighet, till dess man får se, huru vederbörande föräldrar — ty jag fäster mig särskildt vid dem och deras rättighet till barnen, men icke så mycket vid lärarnes större eller mindre arbete — upptaga de här föreslagna förändringarna och huru dessa verka. Finner man därvid, att föräldrarna gärna önska läsarets utsträckning, då kan det vara tid att ytterligare öka läsaret, men för närvarande synes det mig vara mycket oklokt att gå så långt, att man till äfventyrs nödgas taga ett steg tillbaka. På grund af hvad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Matsson: De skäl, som af herrar Carl Persson och Widén anförts i den af dem afgifna reservationen, hafva för mig varit alldeles tillräckligt öfvertygande. Då emellertid ett, enligt mitt sätt att

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.*

(Forts.)

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)

se saken, ganska hufvudsakligt skäl icke blifvit framhållet, så skall jag bedja att därom få yttra några ord.

Här hafva väckts motioner af herrar Wawrinsky, De Geer och Granlund om införandet i timplanen af flera delvis nya vetenskapliga ämnen, hemmahörande på det biologiska området. Om nu ett bifall till dessa motioner skall tänkas innebära annat än en reform på papperet utan motsvarande realitet, så är det nödvändigt att tillse, det erforderligt tidsutrymme för bedrivande af undervisning i dessa ämnen beredes. Mot det förslag, som framställts i dessa motioner, hafva uttalats betänkligheter i det hänseendet, att det för närvarande skulle saknas lämpliga läroböcker och lämpligt utbildade lärarekrafter. Dessa brister kunna dock under den närmaste framtiden utan synnerlig svårighet afhjälpas. Ännu en sak felas dock, en icke mindre viktig sak, nämligen tid. Vi kunna emellertid rädda oss äfven ur denna svårighet, men i så fall måste detta ske nu. Tillse vi icke, att vi förfoga öfver tillräcklig tid för dessa undervisningsarters bedrivande, så lärer det icke hjälpa, om vi få lämpliga läroböcker eller fullt kompetenta lärarekrafter. De af dessa motionärer åsyftade reformerna komma att blifva reformer utan praktisk innebörd, så fram man icke nu tillser, att de kunna i realiteten genomföras. Därför anser jag det vara af synnerlig vikt för alla dem, som behärta innebörden i dessa motioner, att taga tillfället i akt och tillse, att tiden för undervisningens bedrivande icke blir så afknappad, att naturvetenskaperna få en mera tillbakaskjuten ställning, än man i vår tid anser önskvärdt. — Sedda med utländska ögon betraktas ju svenskarne allmänt såsom ett slösaktigt folk, och beklagligt nog måste det medgifvas, att denna beskylldning i viss mån är riktig. Detta slöseri inskränker sig icke endast till misshushållning i penningar utan äfven till misshushållning med tid. Grundsatsen »time is money», som uttalas i England och Amerika, börjar numera äfven vinna insteg på svenskt område. Det är icke allenast penningar, som äga värde, utan äfven tid. Såsom en föregående talare här framhållit, kan det icke vara nyttigt, att ynglingarna redan på skolbänken vänja sig vid att slösa med tiden, ty en sådan ovana kan sedan hänga i äfven i det praktiska lifvet. Skolans uppgift lär väl vara icke allenast att bibringa lärjungarna en del vetande utan äfven att verka uppfostrande; och en del af uppfostrans ändamål torde väl vara att bibringa lärjungarna en rätt uppfattning af sedlighet och sparsamhet äfvensom arbetsambet, som står sparsamheten bra nära.

Den nästföregående ärade talaren, herr Ström, har framhållit, att man ur hygienisk synpunkt icke borde utsträcka läsårets längd. Det förefaller mig emellertid vara något egendomligt, om vi svenskar, som känna oss stolta öfver att vara ett härdigt folk och att härstamma från synnerligen kraftiga förfäder, skulle vara så förvekligade och stå våra grannar i väster så långt efter i motståndskraft, att vi icke kunde stå ut med studierna i samma grad som de, samt att läsåret vid de allmänna läroverken här i landet skulle behöfva vara så mycket kortare än hos våra bröder norrmännen och våra grannar danskarna. Jag tror icke, att öfveranstängning bör anses blifva en ovillkorlig följd af en utsträckning af läsårets längd. Det fordras

snarare större ansträngning att koncentrera studierna på kort tid än att fördela dem på en längre tid, och här är det icke alls fråga om att utsträcka det pensum, som skall af de olika klasserna inhämtas, utan endast att bestämma den tid, hvarpå samma pensum skall inhämtas. Jag anser därför, att det äfven ur hygienisk synpunkt är viktigt, att läsåret i någon mån förlänges. Äfven om reservanternas förslag bifalles, stå vi långt efter våra grannar, norrmännen och danskarne, i afseende på läsårets längd. Jag tror således, att vi icke hafva någonting att befara, om vi bifalla den af herrar Widén och Carl Persson afgifna reservationen, till hvilken jag nu ber att få yrka bifall.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Herr Höjer: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att på det allra fligaste protestera mot den uppfostringsprincip, som uttalades af herr Wawrinsky. Jag ber att få fästa hans och kammarens uppmärksamhet därpå, att ungdomens uppfostran icke endast är af intellektuell art, utan äfven af etisk och fysisk. Den etiska uppfostran sker inom hemmet, och den fysiska på det sätt, som för en stund sedan anfördes af herr John Olsson, nämligen genom praktiska sysselsättningar, genom resor i fäderneslandet och genom friluftslif i allmänhet. Om då skolan får, såsom utskottet föreslagit, för ungdomens intellektuella uppfostran disponera 38 veckor om året, så synes det mig icke vara för mycket, om hemmet och naturen få disponera barnen under de återstående 14 veckorna. Jag tror icke att barnen fara illa däraf, och jag tror ej heller, att fäderneslandet gör det. Den ärade talaren på södermanlandsbänken tycktes antyda, att det intellektuella arbetet skulle under sommaren vara för mycket undanskjutet i hemmet, därför att det var ferier. Ja, i mina ungdomsdagar och under den större delen af min läraretid fanns det något, som hette fria studier under mellanterminerna, hvilka studier med stor förkärlek och efter min erfarenhet i stor utsträckning bedrefvos af lärjungarna. Sedermera kom den pedagogiska dumhet — jag ber om förlåtelse att jag begagnar detta ord — som heter obligatoriskt feriearbete, och då blef det så godt som slut med de fria studierna. Det synes mig därför för ungdomens uppfostran vara en absolut vinst, om vi, såsom utskottet föreslår, stanna vid 38 veckor, taga bort det obligatoriska feriearbetet och lämna rum för de fria studierna.

Herr Wawrinsky påstod, att enligt uppgifter till honom från vänner i Danmark och Norge, skulle man där önska en högst väsentlig ökning af läsåret. Jag får därvid bekänna, att hans erfarenhet i detta afseende är en helt annan än min. Äfven jag har vänner i Danmark, och jag har rest mycket i Norge och därunder stått i förbindelse med skolans både alunner och lärare, och från båda hållen hafva uttalats önskuingar därom, att, om man ock icke kan få lika långa ferier som i Sverige, läsåret åtminstone måtte blifva i någon mån förkortadt. Båda parterna hafva förklaradt, att läsning i kvafva skolsalar under de heta somrardagarna tjänar för den intellektuella uppfostran till så godt som ingenting.

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)

Jag finner alla skäl tala för att kammaren icke lyssnar till reservanternas sirentoner, utan bifaller utskottets förslag.

Med herr Höjer förenade sig herrar *Biesert, Natt och Dag, Johansson* i Oija och *Lundell*.

Friberre De Geer: Jag skulle kunnat inskränka mig till att instämma med herr Höjer, men då jag begärt ordet, innan han ytrat sig — närmast med anledning af den nästföregående talarens anförande — så skall jag i alla fall bedja att få tillägga några ord.

Den nästföregående talaren omnämnde, att för den, som intresserar sig för utsträckt undervisning i naturvetenskaperna, skulle det vara nödvändigt eller i alla händelser mycket fördelaktigt, om undervisningstiden utsträcktes utöfver hvad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag har för min del inom utskottet ej för närvarande velat vara med härom, oaktadt mitt lifliga intresse för en ökad undervisning i naturvetenskaperna, hvilken synes mig vara af största vikt. Jag tror nämligen, att man mycket väl kan erhålla den behöfliga tiden genom att införa en förbättrad undervisning i språk. Den tid, som vi härigenom skulle vinna, blefve tillräcklig för naturvetenskapernas behof. Om den naturvetenskapliga undervisningen i skolan meddelades på ett sätt, som vore ändamålsenligt och ägnadt att väcka ungdomens intresse, så komme denna utan tvifvel att under ferietiden på egen hand ytterligare tillgodose detta intresse. Hvar och en hade i så fall frihet att göra detta i vida bättre öfverensstämmelse med sina särskilda anlag och de olika tillfällen, som kunde stå skilda lärjungar till buds, än om terminen utsträcktes längre. Alla, som själfva genomgått skolan och sedan dess fått förnyad erfarenhet däriifrån genom sina barn, veta ju, huru litet den undervisning är värd, som bedrifves under varma, soliga vårdagar, såsom ju också herr Höjer framhållit. Den är i min tanke sannerligen icke mycket att stå efter. Å andra sidan är det af stor vikt, att under en ej alltför kort del af året föräldrarna mera få rå om barnen och vistas tillsammans med dem samt få tillfälle att på deras utveckling och karaktär utöfva ett mera personligt inflytande än som kan ske under den långa del af året, då barnens tid från morgonen till sent på kvällen upptages af skolans studier.

Jag är af en helt annan uppfattning än herr Wawrinsky, som märkvärdigt nog aldrig påträffat öfveranstängning i skolorna. Man bör naturligtvis i främsta rummet taga hänsyn till de fall, då samvetsgranna lärjungar verkligen sökt att omsorgsfullt lära sig sina uppgifter, och man skall då finna, att detta arbete är i högsta grad ansträngande och onaturligt för utvecklade barnhjärnor. Det är icke tvifvel underkastadt, att sådana lärjungar ofta äro utsatta för öfveranstängning, och att denna är en viktig anledning till att så många unge män sakna den energi och förmåga till eget initiativ, som blott alltför sällan kommer till synes här i vårt land.

För att undervisningen öfver hufvud taget skall komma in på rätt väg och reformen ej skall stanna på papperet, kräfves helt visst, såsom den nästföregående talaren nämnde, att lärarna sätta sig in i

de nya undervisningsmetoderna och att nya läroböcker författas. Men just för att lärarne skola få tillfälle härtill, är det ju af största vikt, att vi icke förkorta ferietiden, då det i annat fall är svårt att inse, hvarifrån lärarne skulle kunna bereda sig den studietid, som erfordras för att tillfredsställa de nya krafven på deras undervisning.

Under mellanterminer af tillräcklig längd hafva lärjungarna å sin sida tillfälle att sätta sig in i olika praktiska sysselsättningar och bedrifva mera fria och personliga studier, och därtill kommer också, att bland lärjungarna de svagaste, som icke kommit upp i högre klass, behöfva använda en god del af mellanterminen för att komplettera sina studier. Äfven för deras skull anser jag, att det voro olämpligt att för närvarande förkorta ferietiden.

Man har slutligen sagt, att öfveranstängningen skulle minskas, såvida studiekurserna utan att förlängas fördelades öfver en längre tid, och det tror jag nog utan tvifvel skulle blifva fallet, om detta verkligen ägde rum. Men jag befarar, att rätt många af skolmännen hafva en ganska stor benägenhet att, på samma sätt som hittills, så mycket som möjligt tillgodogöra den ökade tid, som de kunna få till sitt förfogande.

Jag anser därför, att det vore oklokt, om vi redan nu ökade studietiden utöfver Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror, att det är vida bättre att uppskjuta en sådan eventuell ökning till dess den nya studieplanen hunnit något sätta sig och man fått verklig erfarenhet om, huru studierna för framtiden komma att gestalta sig.

Jag ber därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr *Branting* instämde häruti.

Herr *Sterner*: Herr talman! Det kan synas, som jag ville tala i egen sak, då jag uppträder i denna fråga och yrkar ett innerligt bifall till utskottets förslag. Men jag har nått den ålder, att jag har min längsta läraretid bakom mig, och hvad jag sålunda för egen del skulle kunna vinna på att få ett bifall till utskottets förslag utaf kammaren är icke många daler värdt.

Man har talat här om att utlandet har ferierna mycket kortare än hos oss. Det land jag känner bäst till är England, och *det* vet jag, att, fastän det på papperet heter, att det skall vara längre lästid där, så, när det kommer till kritan och man räknar efter, finner man, att det är ungefär som hos oss nu. De hafva vårlof en ganska lång tid, de hafva sommarlof och höstlof samt bankholidays eller bankfridagar o. s. v. Och när man räknar allt detta, så är det ungefär detsamma som vi hafva här i ferier.

Ar det verkligen klokt af oss att åt vår ungdom importera en nervositet, som hittills varit mer utmärkande för de stora nationerna än för den svenska? Ar det icke glädjande att se våra hurtiga pojkar? Ar det icke bra att hafva en sund kropp för en frisk själ att arbeta uti? Jag tror icke, att det skulle vara något vunnet i det hela, utan snarare mycket förloradt, ifall vi skulle gå utöfver den förlängning, som utskottet här föreslagit. Ja, jag anser, att *det* är det bästa och rätta medelvägen.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)

Man talar om att spara. Ja, spara på pengar, det är bra, men att spara på hälsa och krafter, det är ändå bättre. Kan vårt svenska folk få utveckla sig med sunda och friska kroppar för att kunna uträtta ett duktigt arbete i utvecklingens tjänst och till vårt fosterlands försvar, så är detta det allra bästa.

Jag ber därför, herr talman, att få instämma med utskottet.

Herr Bromée i Billsta: Herr talman! De skäl, som utskottet anfört för det slut, hvartill utskottet kommit, och särskildt de skäl, som af herrar Ström i Transtrand och Höjer blifvit anförda, anser jag vara så tilltalande och riktiga, att äfven jag skall bedja att i all korthet få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag skall bedja att få förena mig med herr Widén i både hans anförande och yrkande i denna punkt. När man nu är i färd med att reglera lönerna för en så stor tjänstemannakår som lärarne vid de ällmänna läroverken, så är gifvet, att man också skall se efter, huruvida det icke är möjligt, att denna tjänstemannakår skall få något längre arbete än 38 af årets 52 veckor. Jag har äfven sett frågan från *den* synpunkten. Det är väl möjligt, att detta icke är så tilltalande, men nog tager det sig underligt ut, att för en fullkomligt väl afvägd lön endast arbeta 38 af årets 52 veckor. Nu säges, att det icke är möjligt, att dessa lärare kunna arbeta så länge, därför att de, som de hafva att meddela undervisning, icke kunna mottaga undervisning under så lång tid af året. Men om man ser efter i kommitténs utlåtande — och det är äfven intaget i Kungl. Maj:ts proposition — finner man, att kommittén föreslagit läsårets förlängning med två veckor och motiverat detta bland annat därmed, att detta skulle bidraga till mera lugn och lättnad i arbetet under terminerna. Om man nu, enligt reservanternas åsikt, äfven utsträcker undervisningstiden ytterligare en vecka, eller till 39 veckor, så skulle det bereda ännu mera lugn och lättnad i arbetet under terminerna, och man skulle då hafva mindre skäl att klaga på öfveransträngning, i händelse icke kursplanen blefve utsträckt, hvilket dock väl icke är meningen. Jag kan således icke se annat, än att man genom bifall till reservanternas förslag skulle gifva lärjungarne mera lättnad, än utskottets förslag medgifver.

Vederbörande departementschef har själf sagt beträffande denna sak:

»Hvad först frågan om läsårets längd beträffar, anser jag den undantagsställning, vårt land i detta afseende intager, icke längre vara hållbar, en mening, som ju också af flera läroverkskommittéer uttalats och tvenne gånger af Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen biträdts.»

Således har äfven departementschefen ansett, att man bör utsträcka läsårets längd utöfver förut stadgad tid, fastän han icke vågat gå längre än till endast 38 veckor.

Det har äfven nu antydts under denna frågas behandling, att det s. k. obligatoriska feriearbetet skulle afskaffas. Det vill äfven jag

vara med om. Herrar lärare minnas nog, huru detta feriearbete bedömdes, och hvilken storm af ovilja uppväcktes mot den, som införde detsamma. När vi emellertid nu äro inne på denna fråga, kan jag icke annat än erinra därom, att, när det ansågs, att lärjungarna kunde få obligatoriskt arbete under ferierna, så visades därmed att man kunde lassa på lärjungarna mera arbete än de förut hade, men lärarne blefve alldeles fria under ferierna. Nu är meningen att helt och hållet borttaga detta obligatoriska arbete. Och hvarför icke då försöka att få läsårets längd utsträckt till 39 veckor?

Jag skall be att få läsa upp en enda kort mening, som uttalades i riksdagen år 1896, då det var fråga om en förändring af läroverksstadgans föreskrift i syfte att den obligatoriska ferieläsningen skulle borttagas. Då försvarade vederbörande statsråd sig med, såsom jag tycker, ett af de starkaste skälen för reservanternas åsikt. Sedan departementschefen antydt, att i Tyskland läsåret var 41 å 42 veckor och i Danmark 43 samt i Norge 43 $\frac{1}{2}$, anför han: »Visar det sig nödvändigt för att upprätthålla ett godt resultat af vår skolundervisning utan för mycket ansträngning, får man finna sig i läsårets förlängning i synnerhet inom så måttliga gränser som hittills varit föreslaget, nämligen 3 veckor» — såsom reservanterna här antydt —. »Ty nog skulle jag vilja hafva ett svar af utskottet på den frågan, hvad det är för märkvärdiga särskilda förhållanden i vårt land, som göra att läsåret där måste vara så kort som det nu är. Hvad är det för skiljaktiga förhållanden mellan Jämtland, Dalarne, Värmland å ena sidan och motliggande norska landsdelar å andra sidan? Hvad åstadkommer Öresund för en märkvärdig skillnad mellan Skåne och Seeland? Det lär väl icke blifva lätt att besvara den frågan. Men väl erkänner jag, att vi hafva en historisk häfd för våra korta läsår, och jag vill icke på något sätt förneka de många och värdefulla fördelar, som äro förenade med dessa långa ferier. Det var då ganska naturligt att jag vände mina tankar till just det, som jag sedan inför Kungl. Maj:t föreslog, nämligen ett måttligt feriearbete under dessa exceptionellt långa ferier. Ingen förståndig människa inrättar sig så, att hon arbetar öfver höfvan uti 8 månader för att i 4 månader utöfver behof, ja, utöfver möjlighet af hvila göra platt ingenting».

Så låter det från den tiden. Denne man ansåg, att man kunde lägga på lärjungarna mera arbete, och det hade också föreskrifvits i läroverksstadgan, men lärarne skulle blifva fria. Nu är meningen, såsom jag nyss sade, att borttaga feriearbetet, medan all undervisning och läsning skulle ske under läsårets längd. Hvarför då icke bereda denna lättnad för lärjungarna att fördela arbetet på längre tid än förut, och att lärjungarna få emottaga undervisning under ytterligare en vecka af sina lärare. *Det* tror jag skulle verka så, som såväl kommittén som Kungl. Maj:t i sin proposition antydt. Det skulle blifva mera stadga i arbetet, om reservationen bifölles, och jag ber därför, herr talman, att få förena mig med herr Widén i hans yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Hammarström, Ödman* och *Collvin*.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)

Herr Bergström: Herr talman! Den siste ärade talaren yttrade, att när man nu reglerar lönerna för vår lärarekår, det icke är obilligt, att lärarne få arbeta under en längre tid än förut, eller att de få arbeta åtminstone i 38 veckor af årets 52. Men har icke den ärade talaren, som ju i läroverksutskottet närmare sysslat med denna sak, tagit i betraktande den tabell, som åtföljer läroverkskommitténs betänkande och som gifver en jämförelse mellan arbetstiden för våra lärare och utlandets. Af denna tabell finner man, att, medan våra läroverkslärare, särskildt adjunkterna, hafva en arbetstid i genomsnitt af 28 timmar i veckan, så är det intet annat land, som har en så hög arbetstid. Som herrarne kunna förstå, är denna arbetstid af 28 undervisningstimmar i veckan en mycket betydande tid — för så vidt läraren skall gifva sitt bästa under dessa timmar. I andra länder kommer man högst upp till 24 timmar i veckan.

Om vi då taga och göra ett litet räkneförsök, så finna vi, att detta plus för våra lärare motsvarar icke mindre än 5 arbetsveckor om året. Och då kommer den ärade talaren upp till 43 veckor.

Detta om jag ser frågan ur lärarnes synpunkt; men den viktigaste synpunkten är här utan tvifvel lärjungarnes. Här har medicinalrådet Wawrinsky satt in sin medicinska auktoritet till förmån för en längre läsetid. Likaså har utskottet liksom reservanterna och äfven läroverkskommittén talat om att de medicinska auktoriteterna numera iutaga en annan ståndpunkt i denna fråga än förr. Ja, dessa medicinska auktoriteter äro synbarligen närmast att söka i medicinalstyrelsen, där också min ärade vän herr Wawrinsky har plats; och han har möjligen varit med om att diktera dess yttrande. Men mot detta, hvilket icke, så vidt jag vet, är grundadt på någon mera omfattande undersökning, vågar jag sätta den genomgående undersökning, som gjordes af den stora skolkommittén på 1880-talet, för hvilken den då lefvande professor Key stod i spetsen. Det är intet tvifvel, att det fanns åtskilliga brister i det material, med hvilket denna kommitté räknat, men i stort sedt voro nog dess resultat väl grundade, och de gingo i en helt annan riktning. Och nog är det hvars och ens erfarenhet, som sett närmare på dessa ting, att med hvarje år, som gått, har forcerandet, det jäktande arbetet i skolorna ökats. Våra lärare hafva alla blifvit utmärkta lärare, åtminstone i flertalet läroverk, och följderna för lärjungarna är, att de hvarenda timme få sitta med den mest spända uppmärksamhet, långt mera uppmärksamma, än vi äro under vårt arbete här, färdiga att gifva ett svar på en fråga af läraren, som kastas ut till hela klassen och som sedan hvar och en af lärjungarna ögonblickligen skall kunna svara på. Tro ni icke, mina herrar, att därigenom deras krafter spännas mycket mera, än de vid den åldern borde spännas?

Ser jag särskildt på de lägre klasserna, så är det min öfvertygelse, att lärjungarna bestämdt öfveranstängas i skolan; jag skall sedermera tala om de högre klasserna. Det är en erfarenhet, som är bevittnad af flera af dem, som studerat, att de som under skoltiden sparat på sina krafter ofta blifva de arbetsdugligaste vid universitetet. Och det är också en erfarenhet, som är ganska ofta bevittnad, att man gärna tänker tillbaka med tacksamhet på sina ut-

märkta lärare i skolan, som gett något i fråga om kunskaper och lärdomar för lifvet; men många gånger tänker man också med välsignelse tillbaka på de s. k. dåliga lärarne, som gifvit en tillfälle att hvilat litet från det ansträngande arbetet.

Nu är förhållandet med afseende på underskolan, den nybildade s. k. realskolan, att vi där infört ett nytt institut, nämligen en afslutningsexamen. Visserligen är det sagdt, att denna examen icke skall blifva så synnerligt ansträngande, utan tvärtom tämligen lätt; men i alla fall kunna vi vara öfvertygade om, att den kommer att lägga en press på ynglingarna, som skola taga denna examen ungefär vid pubertetsåldern, en press, som är alldeles tillräcklig, utan att vi behöfva gå och öka deras arbetstid.

Ser jag sedan på öfverskolan, gymnasiet, så erinrar ni er, mina herrar, att ett af syftena med 1899 års riksdagsskrifvelse var det — och det syftet har man ju sökt förverkliga — att man skulle på öfverstadiet bereda lärjungarna ökad tillfälle till själfstudium, för att hvar och en för sina blifvande studier, t. ex. vid universitetet eller en högre utbildningsskola, skulle i förväg redan i skolan få tillfälle att inhämta nödiga förkunskaper, så att han vid dessa högre utbildningsanstalter blefve fri från förberedande examina. För hvarje vecka, hvarmed vi öka det pressande, obligatoriska arbetet, så minskas för dessa lärjungar tillfällena till ett sådant själfständigt förberedande arbete, och därigenom motarbeta vi utan tvifvel vårt eget syfte.

Nu har den ärade talaren, som sist hade ordet, och äfven åtskilliga andra talare sagt, att meningen med denna förlängda läsetid vore, att lärjungarne skulle kunna arbeta i mycket större lugn. De skola icke pressas, utan det skall blifva mera fritt från jäktande arbete. Ja, tro ni verkligen, mina herrar, som sett skolan på närmare håll, att det kommer att arta sig så? På papperet komma nog själfva fordringarna, själfva pensa, att vara desamma, men tror ni verkligen, att lärarne icke komma att pressa dem under dessa 38 veckor lika mycket som de pressa dem under de 36 veckorna nu? Därom kan man vara fullkomligt öfvertygad, och då blir det ökad pressning i stället för lindring i arbetet.

På grund af dessa skäl anhåller jag, herr talman, att på det bestämdaste få afstyrka bifall till herrar Perssons i Stallerhult och Widéns reservation. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Med herr Bergström förenade sig herrar *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Granlund*, *Lundell* och *Österberg*.

Herr Widén: Herr talman! Jag skall anhålla att med några ord få bemöta den siste ärade talaren. Han yttrade sig så, som om reservanternas mening skulle vara att öka själfva arbetsprodukten. Detta hafva vi dock så långt ifrån haft för afsikt, som vi tvärtom fäst uppmarksamheten därpå, att det genom den utsträckta lästiden skulle beredas möjlighet till *minskad* arbetsintensitet. Huruvida sedermera de myndigheter, som hafva med saken att göra, verkligen kunna tillse, att en sådan minskning kommer att äga rum, därom

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad anordning af rikets allmänna läroverk m. m. kan jag naturligtvis icke nu döma. Men säkert är, att genom en utsträckning af läsetiden föreligger åtminstone *tillfälle* därtill.

När denne talare framhöll, att lärarne utomlands hafva mycket mindre antal arbetstimmar i veckan än i Sverige, så talar ju detta enligt min tanke snarare för ett bifall till reservationen än tvärtom. Det är tydligt, att genom en utsträckning af lästiden tillfälle beredes att minska för lärarne arbetstimmarne i veckan. Det är den längre lästiden, man har i utlandet, som gifver tillfälle att där bereda lärarne lindring i arbetsintensiteten, hvilket icke skulle vara möjligt, om lästiden vore kortare. Jag vill för öfrigt fästa uppmärksamheten därpå att, när man säger, att läsetiden skall enligt utskottets förslag utsträckas med två veckor, detta icke till fullo torde komma att ske. Läroverkskommittén har nämligen föreslagit en rätt betydlig ökning af antalet lofdagar — något som jag för min del lifigt önskar och hoppas måtte komma att genomföras. Men därigenom kommer ju den tid, som kan användas till själfva läsningen, att minskas. Det synes mig därför vara ganska lämpligt att härför få en kompensation.

För öfrigt vill jag fästa uppmärksamheten därpå, att reservanterna icke ens gått så långt, som båda statsmakterna vid föregående tillfällen beslutat att gå. Vi reservanter hafva ansett, att man borde utsträcka lästiden till 39 veckor på det sätt, att påskloftet ej räknades med i lästiden; och detta är en vida moderatere utsträckning än som Riksdagen på regeringens förslag godkände 1873 och 1890.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Öfverläggningen var härmed slutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herrar Persson i Stallerhult och Widén vid förevarande punkt afgifna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu auslogs följande af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första särskilda utskottets hemställan i punkten 11:o) af utskottets förevarande utlåtande, n:o 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herrar Persson i Stallerhult och Widén vid denna punkt afgifna reservationen.

Omröstningen, hvilken leddes af herr vice talmannen, utvisade 94 ja, men 108 nej; hvadan kammaren alltså med afslag å utskottets

hemställan bifallit den af herrar Persson i Stallerhult och Widén vid förevarande punkt afgifna reservationen.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på hemställan af herr talmannen, som emellertid återkommit, att uppskjuta den vidare handläggningen af förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

§ 7.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *A. Hedin*, n:o 272, om ändring af 14, 15, 45 och 48 §§ regeringsformen; och

herr *P. Olsson* i Fläsbro, n:o 273, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 13 till och med 20 äfvensom §§ 22, 25 och 38 riksdagsordningen.

Dessa motioner blefvo på begäran omedelbart hänvisade till konstitutionsutskottet.

§ 8.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 90, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för utvidgning och fördjupning af Albrektsunds kanal,

n:o 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel för utförande af vissa interurbana telefonledningar samt för fortsatt utveckling af statens telefonväsende i afseende å lokala telefontät med förbindelseledningar,

n:o 92, angående de i 63 § regeringsformen föreskrifna kreditivsummor, och

n:o 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om godkännande af ett köpe- och bytesaftal rörande telefontäten i Stockholm med omnejd m. m.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,56 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.